

T.C.
MUĞLA SITKI KOÇMAN ÜNİVERSİTESİ
EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
EĞİTİM BİLİMLERİ ANABİLİM DALI
EĞİTİM YÖNETİMİ TEFTİŞİ PLANLAMASI VE EKONOMİSİ
BİLİM DALI

OKUL ÖNCESİ EĞİTİME YÖNELİK ÖZEL HARCAMALAR
(MUĞLA İLİ MENTEŞE İLÇESİ ÖRNEĞİ)

DUYGU SARIŞIK

YÜKSEK LİSANS TEZİ

EYLÜL, 2019

MUĞLA

T.C.
MUĞLA SITKI KOÇMAN ÜNİVERSİTESİ
EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
EĞİTİM BİLİMLERİ ANABİLİM DALI
EĞİTİM YÖNETİMİ, TEFTİŞİ, PLANLAMASI VE EKONOMİSİ BİLİM DALI

OKUL ÖNCESİ EĞİTİME YÖNELİK ÖZEL HARCAMALAR (MUĞLA İLİ
MENTEŞE İLÇESİ ÖRNEĞİ)

DUYGU SARIŞIK

Eğitim Bilimleri Enstitüsünce
“Yüksek Lisans”
Diploması Verilmesi İçin Kabul Edilen Tezdir.

Tezin Sözlü Savunma Tarihi: 18.09.2019

Tez Danışmanı: Prof. Dr. C. Ergin EKİNCİ

Jüri Üyesi: Prof. Dr. Ahmet DUMAN

Jüri Üyesi: Dr. Öğr. Üyesi Gökhan TUZCU

Enstitü Müdürü: Prof. Dr. Ayşe Rezan ÇEÇEN EROĞUL

EYLÜL, 2019

TUTANAK

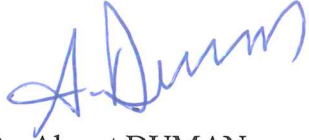
Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü'nün 24.05.2019 tarih ve 289-1..... sayılı toplantısında oluşturulan jüri, Lisansüstü Eğitim-Öğretim Yönetmeliği'nin (24/7) maddesine göre, Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı Yüksek Lisans öğrencisi Duygu SARIŞIK 'ın "Okul Öncesi Eğitime Yönelik Özel Harcamalar (Muğla İli Menteşe İlçesi Örneği)" başlıklı tezini incelemiş ve aday 18.08.2019 tarihinde saat 14:00'da jüri önünde tez savunmasına alınmıştır.

Adayın kişisel çalışmaya dayanan tezini savunmasından sonra 50 dakikalık süre içinde gerek tez konusu, gerekse tezin dayanağı olan anabilim dallarından sorulan sorulara verdiği cevaplar değerlendirilerek tezin kabul edildiğine aybirtelisi ile karar verilmiştir.

Prof. Dr. C. Ergin EKİNCİ

Tez Danışmanı

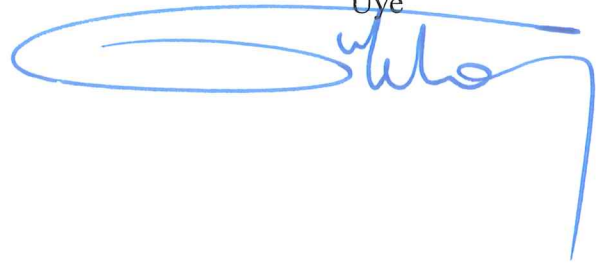

Prof. Dr. Ahmet DUMAN

Üye

Dr. Öğr Üyesi Gökhan TUZCU

Üye

ETİK BEYANI

Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Tez Yazım Kılavuzuna uygun olarak hazırlanan “Okul Öncesi Eğitime Yönelik Özel Harcamalar (Muğla İli Mentеше Örneği.” başlıklı Yüksek Lisans tez çalışmasında;

- Tez içinde sunulan veriler, bilgiler ve dokümanların akademik ve etik kurallar çerçevesinde elde edildiğini,
- Tüm bilgi, belge, değerlendirme ve sonuçların bilimsel etik ve ahlak kurallarına uygun olarak sunulduğunu,
- Tez çalışmasında yararlanılan eserlerin tümüne uygun atıfta bulunarak kaynak gösterildiğini,
- Kullanılan verilerde ve ortaya çıkan sonuçlarda herhangi bir değişiklik yapılmadığını,
- Bu tezde sunulan çalışmanın özgün olduğunu,

bildirir, aksi bir durumda aleyhime doğabilecek tüm hak kayıplarını kabullendiğimi beyan ederim. 18/09/2019

DUYGU SARIŞIK

Bu tezde kullanılan ve başka kaynaktan yapılan bildirişlerin, çizelge, şekil ve fotoğrafların kaynak gösterilmeden kullanımı, 5846 sayılı Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu'ndaki hükümlere tabidir.

ÖZET

OKUL ÖNCESİ EĞİTİME YÖNELİK ÖZEL HARCAMALAR (MUĞLA İLİ MENTEŞE İLÇESİ ÖRNEĞİ)

DUYGU SARIŞIK

Yüksek Lisans Tezi, Eğitim Bilimleri Ana Bilim Dalı

Tez Danışmanı: Prof. Dr. C. Ergin EKİNCİ

Eylül 2019, xv+75 sayfa

Yürürlükteki Anayasada ilköğretimin tüm vatandaşlar için zorunlu ve devlet okullarında parasız olarak sunulması güvence altına alınmış olmasına rağmen, uygulamada okul öncesi eğitim zorunlu temel eğitim kapsamı dışında tutulmuştur. Bu durum okul öncesi eğitim sürecinde velilere yönelik mali destek taleplerini kolaylaştırmaktadır. Ayrıca, okul öncesi eğitimin, etkinlik temelli bir niteliğe sahip olması, diğer eğitim kademelerine göre, daha fazla kaynağa gereksinim duyulmasına yol açmaktadır.

Bu çerçevede araştırmanın amacı, Muğla/Menteşe'deki devlet okullarında okul öncesi eğitim almakta olan öğrencilerin velilerinin yaptıkları özel harcamaları ve bu harcamalara ilişkin veli görüşlerini belirlemektir.

Araştırma tarama modelinde betimsel bir çalışmadır. Çalışma evrenini Muğla İli Menteşe İlçesi sınırları içerisinde yer alan 39 okul öncesi eğitim kurumuna devam eden 1.301 öğrencinin velisi oluşturmaktadır. Örneklem büyüklüğü % 95 güven düzeyi için 297 kişi olarak hesaplanmış olup, oransız küme örnekleme tekniği kullanılmıştır. Anketlerin geri dönüşünde eksiklikler ve özensiz doldurma olabileceği olasılığı göz önüne alınarak, ulaşılmaması gereken veli sayısı 310 olarak belirlenmiştir. 310 velinin hepsinden geri dönüş alınmış ve araştırma örneklemini 310 veli oluşturmuştur.

Gerekli veriler araştırmacı tarafından geliştirilen soru formunun 2013-2014 eğitim-öğretim yılı bahar dönemi sonunda örnekleme uygulanmasıyla elde edilmiştir.

Araştırmada ulaşılan temel sonuçlar şöyle özetlenebilir: Velilerin %75 ve daha fazlası 10 farklı kalemde okul öncesi eğitime ilişkin özel harcama yapmaktadırlar. Veliler bir eğitim-öğretim yılında 2014 fiyatlarıyla ortalama 4.950 TL, 2019

fiyatlarıyla ise 8.414,83 TL özel harcama yapmaktadırlar. Veliler kırsalda daha düşük, kentsel alanda daha yüksek harcama yapmaktadırlar. Veliler okul öncesi eğitimi kamusal bir hizmet olarak görmekte olup, bu eğitimin devlet tarafından finanse edilmesi gerektiğini düşünmektedirler.

Araştırmanın sonuçlarına dayalı olarak geliştirilen öneriler şunlardır: Eğitimde fırsat eşitliğini desteklemek amacıyla okul öncesi eğitimin kırsal yerleşim birimlerinde yaygınlaştırılması öncelikli hale getirilmeli ve okullar belirlenecek standartlar çerçevesinde desteklenmelidir. Veliler tarafından yapılan harcamaların miktarındaki farklılık kırsal ve kentsel bakımdan eğitim olanaklarını farklılaştırmakta ve eğitimde fırsat eşitsizliğini artırmaktadır. Bu nedenle okullara koşulları ile ters orantılı destekler sağlanarak destek ve olanak dengesi oluşturulabilir.

Anahtar Kelimeler: Okul öncesi eğitim, eğitimin finansmanı, okul öncesi eğitimin maliyeti, okul öncesi eğitimde ailelerin harcamaları

ABSTRACT

SPECIAL EXPENDITURES FOR PRESCHOOL EDUCATION (MUĞLA/ MENTEŞE SAMPLE)

DUYGU SARIŞIK

Master Thesis, Department of Educational Administration, Supervision,
Planning and Economics

Supervisor: Prof. Dr. C. Ergin EKİNCİ

September 2019, xv+75 pages

Although the current constitution ensures that primary education is compulsory for all citizens and free of charge in public schools, pre-school education is excluded from compulsory basic education in practice. This facilitates demands for financial support from parents during the pre-school education process. In addition, the fact that pre-school education has an activity-based nature leads to the need for more resources compared to other education levels.

In this context, the purpose of the study is to determine the private expenditures made by the parents of the students who are taking pre-school education in the public schools in Mentese / Mugla and their parents' opinions about these expenditures.

The research is a descriptive study in survey model. The study consists the parents of 1301 students attending 39 pre-school institutions in Mentese District of Mugla Province. The sample size was calculated as 297 people for 95% confidence level and disproportionate cluster sampling technique was used. The number of parents to be reached was determined as 310, taking into account the possibility of incomplete filling and sloppy filling in the return of the questionnaires. 310 parents were answered all the surveys and the main data about the study were collected from all 310 parents.

The data were obtained by applying the questionnaire developed by the researcher to the sample group of parents at the end of 2013-2014 spring semester.

The main results of the research can be summarized as: 75% of parents has private expenditures on more than 10 different items for preschool education. Parents spend an average of 4950 TL in 2014 prices and 8,414.83 TL in 2019 prices. Parents spends lower in rural areas and higher in urban areas. Parents are considering the pre-school education as a public service and thinks that this education should be financed by the state.

The recommendations developed based on the results of the research are as follows: In order to promote equality of opportunity in education, univerzalization of pre-school education in rural settlements should be made a priority and schools should be supported within the framework of the standards to be determined. The difference in the amount of expenditures made by parents differentiates educational opportunities in rural and urban terms and increases the inequality of opportunities in education. Therefore, a balance of support and opportunity can be established by providing inverse proportional support to schools.

Key Words: Preschool education, financing of education, cost of preschool education, expenditures of parents in preschool education

ÖNSÖZ

Bu tez çalışmasında velilerin, çocuklarının okul öncesi eğitim aldıkları süreçte yaptıkları özel harcamalar ile bu harcamalara ilişkin değerlendirmeleri belirlenmek istenmiştir.

Tez çalışması süresince bana rehberlik eden, öğrenme yaşantımı zenginleştirmem konusunda beni isteklendiren hocam Sn. Prof. Dr. Ahmet DUMAN'a ve tez konusunu seçerken isteklerimi göz önünde bulundurup bana yardımcı olan tez danışmanım Sn. Prof. Dr. C. Ergin EKİNCİ'ye teşekkürlerimi sunarım. Her zaman daha çok çalışmak ve üretmek azim ve kararlılığı bilincine ermeme sağlayan sevgili ve de en kıymetli öğretmenim olan babam, Sadettin SARIŞIK 'tan aldığım eğitim ve disiplin için de ayrıca şükranlarımı dile getirmek isterim. Karşılaştığım her güçlükte bana ve başaracağıma olan inançları ile gücüne güç katan sevgili aileme ve bu süreçte bizzat yanımda yer alarak desteklerini esirgemeyen, Müh. Esra Sultan SARIŞIK ve değerli dostum Burhan BARLAS'a da şükranlarımı bildiririm.

İÇİNDEKİLER

ÖZET	v
ABSTRACT.....	vii
ÖNSÖZ	ix
İÇİNDEKİLER	x
ÇİZELGELER DİZİNİ	xiii
KISALTMALAR DİZİNİ.....	xiv
EKLER DİZİNİ	xv

BÖLÜM I GİRİŞ

1.1. Problem Durumu.....	2
1.2. Araştırmanın Amacı.....	5
1.3. Araştırmanın Alt Problemleri	5
1.4. Araştırmanın Önemi	6
1.5. Araştırmanın Sınırlılıkları.....	7
1.6. Tanımlar.....	7

BÖLÜM II KURAMSAL ÇERÇEVE VE İLGİLİ ARAŞTIRMALAR

2.1. Okul Öncesi Eğitimin Tanımı ve Amaçları	8
2.2. Okul Öncesi Eğitimin Önemi ve Gerekliliği	11
2.3. Okul Öncesi Eğitimin Hukuksal Temelleri	12
2.3.1. İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi	13
2.3.2. Çocuk Hakları Sözleşmesi	14
2.3.3. Kalkınma Planlarında Okul Öncesi Eğitime İlişkin İlke ve Politikalar	14
2.4. Okul Öncesi Eğitimin Yaygınlaştırılması.....	16
2.4.1. Okul Öncesi Eğitimin Yaygınlaştırılmasında Sivil Toplum Kuruluşları ve Uluslararası Örgütlerin Rolü	18
2.4.1.1. Sivil toplum kuruluşları	18

2.4.1.2. Birleşmiş Milletler Uluslararası Çocuklara Yardım Fonu.....	20
2.5. Eğitimde Fırsat Eşitsizliği ve Okul Öncesi Eğitimin Rolü.....	21
2.6. Eğitimin Finansmanı.....	23
2.6.1. Türkiye’de Eğitim Finansmanın Yasal Dayanakları.....	27
2.6.1.1. Milli eğitim şuralarında okul öncesi eğitim finansmanına ilişkin öneriler.....	28
2.6.1.2. Yasal metinlerde eğitimin parasal kaynakları.....	28
2.7. Eğitim Harcamaları.....	29
2.8. İlgili Araştırmalar	32

BÖLÜM III

YÖNTEM

3.1. Araştırmanın Modeli.....	37
3.2. Evren ve Örneklem	37
3.3. Veri Toplama Araçları.....	38
3.4. Verilerin Çözümlemesi	38

BÖLÜM IV

BULGULAR

4.1. Veliler Tarafından Yapılan Harcama Türleri ve Miktarlarına İlişkin Bulgular.....	40
4.1.1. Kırtasiye Malzemeleri İçin Yapılan Harcamalar	40
4.1.2. Sosyal Etkinlikler İçin Yapılan Harcamalar	41
4.1.3. Okul Aidatı İçin Yapılan Harcamalar	42
4.1.4. Temizlik Malzemeleri İçin Yapılan Harcamalar.....	43
4.1.5. Ulaşım Harcamaları	44
4.1.6. Öğrenci Öz Bakımı İçin Yapılan Harcamalar	44
4.1.7. Beslenme-Gıda Harcamaları	45
4.1.8. Okula Yapılan Yardım ve Bağışlar	46
4.1.9. Eğitsel Materyaller İçin Yapılan Harcamalar	47
4.1.10. Yardımcı Personel İçin Yapılan Harcamalar	48
4.1.11. Velilerin Okul Öncesi Eğitime Yaptıkları Harcamaların Genel Görünümü..	49
4.2. Velilerin Yaptıkları Harcamaları Nasıl Değerlendirdiklerine İlişkin Bulgular	51

4.3. Veli Görüşlerine Göre Okul Öncesi Eğitimin Finansmanının Nasıl Karşılanması Gerektiğine İlişkin Bulgular	52
--	----

BÖLÜM V

TARTIŞMA, SONUÇ VE ÖNERİLER

5.1. Tartışma	54
5.1.1. Veliler Tarafından Yapılan Farklı Tür ve Miktarlara İlişkin Harcamalar.....	54
5.1.2. Velilerin Yaptıkları Harcama Miktarlarını Değerlendirmeleri	59
5.1.3. Velilerin Okul Öncesi Eğitimin Finansmanının Nasıl Karşılanması Gerektiğine İlişkin Değerlendirmeleri.....	60
5.2. Sonuçlar	61
5.3. Öneriler	62
KAYNAKÇA.....	63
EKLER.....	70
ÖZGEÇMİŞ	75

ÇİZELGELER DİZİNİ

Çizelge 1. Okul Öncesi Eğitim Kademesinde Net Okullaşma Oranları.....	17
Çizelge 2. Okul Öncesi Eğitimde Okul, Öğrenci ve Öğretmen Sayıları (Kamu).....	18
Çizelge 3. Eğitim Finansmanı Türleri	24
Çizelge 4. OECD Ülkeleri ve Türkiye’de Eğitimin Finansmanı.....	25
Çizelge 5. OECD Ülkelerinde Kamu Eğitim Harcamalarının GSYİH’ya Oranı	30
Çizelge 6. OECD Ülkeleri ve Türkiye’de Öğrenci Başına Yıllık Eğitim Harcamaları..	31
Çizelge 7. Kırtasiye Malzemeleri İçin Yapılan Yıllık Harcamalar	41
Çizelge 8. Sosyal Etkinliklere Katılım İçin Yapılan Harcamalar.....	41
Çizelge 9. Okul Aidat İçin Yapılan Harcamalar.....	42
Çizelge 10. Temizlik Malzemeleri İçin Yapılan Harcamalar	43
Çizelge 11. Ulaşım Giderleri İçin Yapılan Harcamalar	44
Çizelge 12. Öğrenci Öz Bakımı İçin Yapılan Harcamalar	44
Çizelge 13. Gıda Harcamaları	45
Çizelge 14. Okula Yapılan Yardım ve Bağışlar	46
Çizelge 15. Eğitsel Materyaller İçin Yapılan Harcamalar.....	47
Çizelge 16. Yardımcı Personel İçin Yapılan Harcamalar.....	48
Çizelge 17. Velilerin Okul Öncesi Eğitime Yaptıkları Harcamaların Genel Görünümü	49
Çizelge 18. Velilerin Yaptıkları Harcamaları Nasıl Değerlendirdiklerine İlişkin Bulgular	51
Çizelge 19. Veli Görüşlerine Göre Okul Öncesi Eğitimin Finansmanının Nasıl Karşılanması Gerektiğine İlişkin Bulgular	52

KISALTMALAR DİZİNİ

- AÇEV:** Anne Çocuk Eğitim Vakfı
- BBOM:** Başka Bir Okul Mümkün Derneği
- ÇSGB:** Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı
- DPT:** Devlet Planlama Teşkilatı
- ERG:** Eğitim Reformu Girişimi
- GSYİH:** Gayri Safi Yurt İçi Hasıla
- MEB:** Milli Eğitim Bakanlığı
- OECD:** Organisation for Economic Co-operation and Development (Ekonomik Kalkınma ve İşbirliği Örgütü)
- PISA:** Uluslararası Öğrenci Değerlendirme Programı
- SBB:** Stratejik ve Bütçe Başkanlığı
- SETA:** Siyaset, Ekonomi Ve Toplum Araştırmaları Vakfı
- STK:** Sivil Toplum Kuruluşları
- TED:** Türk Eğitim Derneği
- TEFBİS:** Türkiye’de Eğitimin Finansmanı ve Eğitim Harcamaları Bilgi Yönetim Sistemi
- TÜSİAD:** Türk Sanayicileri ve İşadamları Derneği
- TÜFE:** Tüketici Fiyatları Endeksi
- UNDP:** Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı
- UNESCO:** Birleşmiş Milletler Eğitim, Bilim ve Kültür Örgütü
- UNICEF:** Birleşmiş Milletler Çocuklara Yardım Fonu

EKLER DİZİNİ

EK 1. Araştırmada Kullanılan Anket Soruları	70
---	----

BÖLÜM I

GİRİŞ

Yaşamın ilk yıllarını kapsayan okul öncesi çağı, çocuğun kişilik yapısının şekillenmeye başladığı, öğrenme yaşantısının çeşitlendirildiği, temel bilgi ve becerilerin çocuğa kazandırıldığı bir dönem olması nedenleri ile oldukça önemlidir. Devletlerin her alanda yatırımlarının arttığı gibi eğitim alanına yapılan yatırımları ve bu alana verdikleri önemde her geçen gün artmaktadır. Özellikle zorunlu eğitim kapsamına alınma yolunda giden okul öncesi eğitimde son yıllarda ciddi yatırımlar yapıldığı görülmektedir. Bunun nedeni çocuklara erken yaşlarda verilecek olan eğitimin; çocuğa, ailesine, topluma ve ekonomisine yüksek katkılar sağlayacak olmasındandır (Akt. Kaytaç, 2005). Nitekim eğitilmiş insanların yetiştirilmesi toplumların gelişmesinde ve büyümesinde büyük önem arz etmektedir.

Erken yaşlarda eğitimin verilmesi ve birtakım kazanımların kazandırılması için eğitim yaşının her geçen gün düşmesi doğal bir sonuçtur. Çocukların, ilköğretim ve ortaokul eğitiminden önce okulla tanışması ve bu ortamı sevmesi için bu eğitime katılmaları gerekmektedir. Türkkaş Anasız, Ekinci ve Anasız (2018), yaptıkları çalışmada, okul öncesi eğitime katılımın öğrencilerin daha sonraki yıllardaki akademik başarılarını etkilediği sonucuna ulaşmışlardır. Araştırma sonuçlarına çocukların yaşadığı bölgeye bakılmaksızın, kırsal ve kentsel bölgelerdeki okul öncesi eğitimi alanların diğer eğitim aşamalarında, okul öncesi eğitimi alamayanlara göre daha başarılı oldukları sonucuna ulaşılmıştır. Başarılı ve üreten bireylerin yetiştirilmesi için devletlerin bu eğitim alanına daha fazla yatırım yapması ve aileleri teşvik etmesi gerekmektedir.

Uygun koşullar sağlandığında, sunulacak olanak ve uyaranların zenginlik ve çeşitliliği ile çocuğun ilgi ve gereksinimlerine yanıt verebilecek yeterli donanım sunulduğunda bahsedilen ölçütlere ulaşmanın kolaylaşacağı düşünülmektedir. Bu bakımdan, diğer eğitim kademelerine kıyasla daha fazla malzeme ve eğitsel materyale gereksinim duyulan okul öncesi eğitimde harcama giderleri de artmaktadır. Etkinlik temelli bir eğitim basamağı olması da göz önünde bulundurulduğunda durum daha açık bir hal almaktadır. Bu çalışmada da velilerin okul öncesi çağ çocuklarının eğitim süreçlerinde yapmış oldukları özel harcamaları ve buna ilişkin değerlendirmelerini belirlemek önemli bir nokta olarak karşımıza çıkmaktadır.

1.1. Problem Durumu

Sağladığı katkılar bakımından, okul öncesi eğitime erken yaşlarda başlamak, çocukları diğer eğitim kademelerinde olumlu etkilemektedir. Eğitim yaşantısına okul öncesi eğitimle başlanması, sosyal ve akademik birçok bakımdan yaşama uyumda kolaylık sağlamaktadır (Myers, 1996). Böylesi bir süreçten geçen öğrencilerin de kendileri ile aynı olanaklara sahip olamayan yaşlılarına kıyasla eğitim yaşamında daha avantajlı oldukları belirlenmiştir (Knight ve Hughes, 1995).

Okul öncesi dönem, çocuğun bedensel, zihinsel, sosyal ve duygusal gelişiminin diğer gelişim kademelerine kıyasla daha yoğundur. Çocuğun kişiliği bu dönemde şekillenmeye başlamaktadır. Bu bakımdan okul öncesi eğitim kendine özgü yapısıyla dikkat çekmekte, ayrıcalıklı ve önemli bulunmaktadır (Razon, 1987).

Çocuğun, eğitim yaşantısı içerisinde geçeceği bir sonraki kademedeki gereksinim duyacağı akran etkileşimi, dahil olduğu okul ortamı ile toplum yaşantısına uyum, duygularını uygun yolla ifade etme, sosyalleşme gibi becerileri okul öncesi dönemde edinmektedir. Sıralanan bu gelişim alanları onun gelecekteki yaşamında önemli bir etkiye sahip olmaktadır (Gürkan, 2000).

Uluslararası araştırmalarda, Türkiye'nin eğitim alanında performansının düşük oluşunun başlıca gerekçesi olarak, okul öncesi eğitimin yeterli düzeye gelemeyişi öne sürülmekte; Anne Çocuk Eğitim Vakfı (AÇEV) raporları da bunu destekler niteliktedir. Söz konusu raporun dayandığı temel nokta ise okul öncesi eğitime yapılan katkının, eğitimsel başarıyı doğrudan etkilediğidir (AÇEV, 2008 akt. Kaytaz, 2005). Türkiye Sanayici ve İş

Adamları Derneği (TÜSİAD) (2015), “Doğru Başlangıç: Türkiye’de Okul Öncesi Eğitim” isimli raporunda, insan hak ve özgürlükleri bağlamında okul öncesi eğitimi, temel bir hak olarak yorumlanmış ve çevrenin olumsuz etkilerinden sıyrılmanın okul öncesi eğitim yoluyla mümkün olacağını ifade edilmiştir. Buna ek olarak, okul öncesi eğitimin sosyal ve cinsiyete bağlı eşitsizlikleri azaltacağı varsayılmaktadır. Eğitim yaşamına eşit olanaklarla başlayabilmek için, çocukların ilköğretime başladıklarında sahip oldukları bilişsel, duyuşsal ve psikomotor becerilerin dahil oldukları ailenin sosyo-ekonomik yapısından ayrı yorumlanması gerektiği, okul öncesi eğitimin önemi açıklanırken ayrıca belirtilmiştir (Eğitim Reformu Girişimi, 2008).

Okul öncesi eğitim, iş yaşamında aktif rol alan kadınların çocuklarının bakım ve eğitimlerinde kolaylaştırıcı bir görev üstlenmektedir. Çocuğun akademik, bedensel, sosyal ve duygusal gelişiminde önemli etkiye sahip olan okul öncesi eğitimin gelişmesinde birçok kurumun katkısı olmuştur. Ülkemizde ilgili kanun ve yönetmeliklere ek olarak, Milli Eğitim Bakanlığı (MEB) yanı sıra, Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı (ÇSGB) ile Sağlık Bakanlığı gibi farklı bakanlıkların da katkılarıyla, okul öncesi eğitim kurumlarının açılması ve işleyişi ile ilgili hükümlere yer verilmiştir. Genel olarak Cumhuriyetin kuruluşundan günümüze kadar geçen süre içerisinde erken yaşta eğitim hayatına katılımı önem taşıyan çocukların eğitimi, bu eğitimin verileceği kurumların açılması ve açılmasını özendirme konularında, farklı bakanlıklar bir araya gelerek koordineli bir çalışma yürütmüşler ve önemli katkılar sağlamışlardır. Fakat zorunlu bir eğitim süreci olmadığı için uzun süre ailelerin sorumluluğunda gelişen bir alan olarak algılanmış ve bu algıyla yorumlanan okul öncesi eğitimde yeterli gelişme sağlanamamıştır (Oktay, 2003). 2018-2019 eğitim-öğretim yılı itibarıyla okul öncesi eğitimde okullaşma konusunda gelinen nokta bu durumu desteklemekte olup, okullaşma oranı 5 yaşta brüt %75,1, net oran ise %67.23 düzeyinde kalmıştır (Stratejik Bütçe Başkanlığı [SBB], 2019).

Eğitim kademeleri içerisinde düşük oranda da olsa özel sektöre ait okullar bulunmasına rağmen, genel olarak Türkiye’de eğitim kamu olanakları ile finanse edilmekte, hatta söz konusu kamu olanaklarının büyük bir ağırlığa sahip olduğu görülmektedir. Artan nüfusa bağlı olarak eğitim talebinin de artmasıyla, ailelerin yaptıkları eğitim harcamaları da artış göstermiştir. Bu durum devlet tarafından eğitime ayrılan kamusal kaynakların yetersiz kalmasına yol açmış ve Türk eğitim sistemi parasal güçlüklerle karşı karşıya bırakmıştır (Kurul, 2012).

MEB 24/7/2014 tarih 29072 sayılı Okul Öncesi Eğitim ve İlköğretim Kurumları Yönetmeliğinin 67. maddesinde (Miili Eğitim Bakanlığı [MEB], 2018), ilköğretimin ve okul öncesi eğitimin cinsiyet ayrımı gözetilmeksizin, resmi eğitim kurumlarında parasız olduğu yönündeki hükümlerinde, okul öncesi eğitimin finansmanına yer verilmiştir. İlgili maddede eğitimin ücretsiz olduğu ve yalnızca beslenme, kişisel bakım ve eğitim için gerekli materyallerin alımında ücret alınacağından söz edilmiştir. Söz konusu ücretin ise okulun bulunduğu çevrenin ekonomik durumuna göre belirleneceğinden bahsedilmiştir. Yönetmeliğin ilgili hükmüne rağmen, kaynak yetersizliği gerekçesiyle, ilköğretim seviyesindeki kaynak ve eğitime katkı payları öğrenci velilerinden sağlanmıştır. Orta ve üst gelir gruplarına dâhil velileri çok fazla sarsmayan ve okuldan okula değişiklik gösteren bu ücretler, gelir düzeyi düşük aileler için maddi, sosyal ve psikolojik açılardan birer baskı unsuru haline dönüşmüştür. Okulun bulunduğu sosyal çevre ile bu çevreye dâhil olan çocukların ailelerinin sosyo-ekonomik durumları da, söz konusu eğitim kurumlarının dâhilinde yaratılan gelir kaynaklarının devlet okulları arasında ortaya çıkan farklılaşmalarının adeta açıklaması olmuştur. Farklı bir ifadeyle, gecekondü mahallerinde ve zengin semtlerde toplanan ücretler farklılık gösterebilmektedir. Kaynak temin etme ve çeşitlendirmeyi mümkün kılan eğitimin finansmanı sistemi, bu şekilde yatay ya da dikey eşitlik kriterini de göz ardı etmiş olmaktadır (Kurul, 2012).

Okul öncesi eğitimin yaygınlaştırılması için 37 ilde yürütülen pilot uygulama kapsamındaki iller hariç, zorunlu eğitimin dışında olan okul öncesi eğitimin devlet bütçesinden yeterli kaynağa sahip olamadığı görülmektedir. Yaparak-yaşayarak öğrenmeyi ilke edinen ve etkinlik ağırlıklı bir eğitim basamağı olması nedeniyle okul öncesi eğitim, daha fazla cari harcama gerektirmektedir. Öğrencinin gelişimini destekleyen ve hedeflenen eğitimsel kazanımların edinimini sağlama amacına hizmet edecek olan eğitsel malzemeler de bu kaynak gereksiniminin odağında yer almaktadır. Velinin karşılaması beklenen bu malzeme giderlerinin düşük ya da yüksek oluşu, öğretmenin kişisel ve mesleki yeterliliklerinin yanı sıra, okulun bulunduğu çevre olanakları ile ailelerin bulunduğu sosyo-ekonomik koşullara göre de farklılaştığı anlaşılmaktadır (Cinoğlu, Arslantaş ve Öztürk, 2012).

Okul tarafından velilerin karşılaması beklenen bir diğer harcama boyutunun da tiyatro, sinema, alan gezisi gibi sosyal etkinlikler ile okul yönetimince üzerine kâr payı eklenen eğitim setleri olduğu görülmektedir. Kaynak yetersizliğinden ve her şeye rağmen

veliden temin edilen parasal kaynakların okul öncesi eğitim kademesi dışında, anasınıfın bağlı olduğu ilkokulun geneli için kullanıldığı gözlemlenmiştir (Cinoğlu, Arslantaş ve Öztürk, 2012). Dolayısıyla bu durum okul öncesi gereksinimlerinin karşılanmasında ailelere daha fazla yüke neden olmaktadır.

Bu çerçevede araştırma, velilerin yaptığı harcamaların miktarını ve bu harcamalara yönelik veli değerlendirmelerini belirlemeyi konu edinmiştir. Araştırma kapsamında veli görüşleri alınarak okulöncesi eğitim sürecinde ailelerin yaptıkları harcamaların tespiti yapılarak, öğrencilerin okulöncesi eğitim aldıkları takdirde aileye yıllık maliyetlerine ulaşılabacaktır. Ayrıca eğitim politikalarına ışık tutması açısından ekonomik göstergelerin yanında, toplumun bu eğitim harcamalarını kimin yapması gerektiği hakkında görüşlerine de ulaşılabacaktır.

1.2. Araştırmanın Amacı

Bu araştırmanın temel amacı, Muğla İli Menteşe İlçesi sınırları içinde yer alan devlete bağlı okul öncesi eğitim kurumlarına devam eden öğrencilerin velileri tarafından yapılan özel harcamaların oluşturduğu yıllık maliyeti ve velilerin bu konudaki değerlendirmelerini belirlemektir.

1.3. Araştırmanın Alt Problemleri

Yukarıda belirtilen temel amaç çerçevesinde şu sorulara yanıt aranmıştır.

1. Aşağıda belirtilen harcama kalemlerine yönelik olarak veliler tarafından yapılan harcama miktarları nedir ve bu harcamaların kent ve kırsal kesime göre dağılımı nasıldır?
  - a. Kırtasiye malzemeleri
  - b. Sosyal etkinlikler
  - c. Eğitim aidatı
  - d. Temizlik malzemeleri
  - e. Ulaşım harcamaları
  - f. Öz bakım ihtiyaçları için istenen malzemeler

- g. Gıda harcamaları
  - h. Okula yapılan yardım ve bağışlar
  - i. Eğitsel materyaller
  - j. Yardımcı personel
2. Veliler yaptıkları harcama miktarlarını nasıl değerlendirmektedirler?
  3. Veli görüşlerine göre okul öncesi eğitimin finansmanı nasıl karşılanmalıdır?

1.4. Araştırmanın Önemi

1980 yılında gerçekleştirilen 10. Milli Eğitim Şurası'nda zorunlu eğitim kapsamına alınması, yaygınlaştırılması ve okullaşma oranının artırılmasından bahsedilen okulöncesi eğitimin aradan 39 yıl geçmesine rağmen gereken noktaya gelmediği görülmektedir. Milli eğitim şuralarında alınan kararların uygulamaya geçmemesi toplumların, eğitim hakkından gerektiği gibi faydalanmamasına neden olmuştur. Sağlıklı toplumlar, sağlık olarak yetiştirilmiş bireylerden meydana gelmektedirler. Bunun için bireylerin erken yaşta eğitimle donatılması ve topluma kazandırılması gerekmektedir. 1980-2019 yılları arasında gerçekleştirilen bütün eğitim şuralarında zorunlu hale gelmesinden bahsedilen okulöncesi eğitimin halen zorunlu olmaması toplumsal olarak büyük sorundur. Bir şeyin zorunlu olması demek onun ücretsiz olarak sunulması gerektiğini ifade eder. Bu durum Anayasal bir durum haline gelmiştir (Yaşar, 1999).

Okulöncesi eğitimin zorunlu hizmet kapsamına alınmaması genellikle ailelerin katılımına bağlı bırakılmasına bağlı olarak ve neoliberal politikalar yüzünden bu eğitim düzeyinde istenen noktaya gelinmemiştir. Eğitim sürecinde neoliberal politikalara bağlı olarak bireysel faydanın yüksek olduğu düşüncesi yöneticilerce terkedilememiş ve kamusal harcamalar içindeki eğitime ayrılan payda okul öncesi eğitim gerekli yeri bulamamıştır. Okulöncesi eğitim çocuğun alışkanlık kazandırıldığı, zihnin eğitime en uygun olduğu dönem olmasıyla beraber, ilkokul ve ortaokula göre de maliyetli bir eğitim kademesidir. Bu nedenle devlet olanaklarının yanında eğitim kurumları idarecileri ve öğretmenlerce eğitime ailelerin maddi olarak katılımı istenmektedir. Özellikle ulaşım, sosyal etkinlik ve eğitim materyalleri konusunda ailelerin önemli katılım sağladıkları ve bunların devlet katkısız yapıldığı görülmüştür. Yapılan araştırmalarda velilerin okula aidat, bağış gibi kalemlere de harcama yaptıkları, eğitim

sürecine diğer eğitim düzeyinden fazla maddi bir katkı sundukları görülmüş ve bu durumdan memnun olmadıkları sonuçlarına ulaşılmıştır.

Bu çalışmanın okul öncesi eğitimde yapılan özel harcamaları ve bu harcamaların doğurduğu sorunları boyutlarıyla ortaya koyması, bu eğitim kapsamında yapılan harcamaların diğer eğitim kademelerindeki harcamalar ile karşılaştırılmasına olanak tanınması beklenmektedir. Bunlara ek olarak, bugüne kadar konuya ilişkin ayrıntılı bir araştırma yapılmamış olması nedeniyle, eğitim finansmanı alanındaki çalışmalara katkı sağlaması umulmaktadır.

1.5. Araştırmanın Sınırlılıkları

Bu araştırmanın verileri 2013-2014 eğitim öğretim yılında Muğla İli Mentеше İlçesindeki okul öncesi eğitim kurumları ve bu kurumlarda eğitim alan öğrenci velilerinin görüşleri ile sınırlıdır.

1.6. Tanımlar

Okul öncesi eğitim: “Çocukların gelişim özellikleri, bireysel farklılıkları ve yeteneklerinin göz önünde bulundurulmasıyla sağlıklı bir şekilde fiziksel, duygusal, sosyal ve zihinsel yönden gelişimlerinin sağlandığı, yaratıcı yönlerinin ortaya çıkarıldığı, olumlu kişilik temellerinin atıldığı, çocukların kendilerine güven duymalarının sağlandığı bir eğitim şeklidir” (Zembat, 1992).

Özel Harcama: Bu çalışmada veliler tarafından yapılan, okul etkinliklerinin ve okulun işleyişi için yapılan harcamaları ifade etmektedir.

BÖLÜM II

KURAMSAL ÇERÇEVE VE İLGİLİ ARAŞTIRMALAR

Bu bölümde; okul öncesi eğitimin tanımı, amaçları, önemi ve gerekliliği ile yaygınlaştırılması; sonrasında eğitimde fırsat eşitliği, eğitimin finansmanı ve eğitim harcamaları konuları ele alınmış ve bugüne değin yapılan bazı sayısal verilerle birlikte desteklenerek araştırılmıştır.

2.1. Okul Öncesi Eğitimin Tanımı ve Amaçları

Okul öncesi eğitimle ilgili ilk görüşleri ortaya atan filozoflardan Platon'a göre eğitim öncelikle erken yaşta olmalı ve ev dışında, okullarda, devletin ihtiyaçlarını yerine getirecek bireyler yetiştirecek bir şekilde eğitimin sağlanması gerekirken; Aristo ise çocukların 7 yaşına kadar verilen eğitimlerin ev içerisinde aileleriyle birlikte verilmeleri ve bireysel yeteneklerinin buna göre eğitilmesi gerektiğini belirtmiştir (Oktay, 1999a).

1900'lerde; psikoloji biliminin geliştiği, kendi içerisinde farklı disiplinlere ayrılarak eğitim psikolojisi, eğitim yönetimi, özel eğitim ve eğitim programları gibi alanlarda çalışmalar sürdürülmüştür. Bu zamanda öncelikle bireylerin gelişmesi ve öğrenmesi ile ilgili olarak birçok araştırma yapılmıştır. Bütün bu çalışmalar eğitimcilerin bireyleri tanıma ve başarılı bireyler yetiştirme çalışmalarına büyük katkı sağlamıştır. Bu zamanda psikoloji ve eğitim alanındaki teorisyenler sadece teori üretmemişler, ayrıca ürettikleri düşünce ve teorileri bizzat kendi uygulamalarında da kullanmışlardır. Bunun yanında bu çalışmaları kullanarak eğitim programları ve uygulamalar yapan araştırmacılar da ortaya

çıkıştır. Eğitimle ilgili teoriler çocuk eğitimine ne ölçüde yansımaktadır? Sorusuna cevap aradığımızda genellikle karşımıza çıkan durum ise şöyledir (Oktay, 1999b); “Okul Öncesinde Piaget Yaklaşımı” isimli eserlerinde Saunders ve Newman, çalışmayla alakalı düşüncelerini bu şekilde söylemektedirler: “Teori, bizim daha etkili şekilde öğrenmemize yardımcı olabilir. Bize çocukların yaptıkları ve söyledikleri şeyler hakkında, kendi eleştirel düşüncemizi oluşturacak bir çerçeve sunabilir. Misal olarak; bir çocuk yaştaki bireyin bir şeyi paylaşmayı neden istemediğiyle ilgili cevabı, bu gibi bir durumda ne yapılacağıyla doğrudan ilgilidir. Düşünce konusunda dikkatli olunmalı ki, sadece bununla ilgili uygun bir teori, düşüncesinde, çocuklarla yapılan çalışmalarda ve uygulamaların nasıl işlediğini anlamak maksadıyla yapılan değerlendirmelerde harikalar yaratabilir” şeklinde belirtmektedirler (Saunders ve Newman akt. Oktay, 1999a).

Okul öncesi dönem, 0-6 yaş çocuğun doğumdan sonraki en hızlı büyüme ve gelişim gösterdiği dönemdir. Okul öncesi eğitim de bu aşamada devreye giren oldukça etkili bir faktördür. Çocukların aileden sonra, programlı olarak sosyal, duygusal ve bilişsel bakımlardan gelişimlerini destekleyen önemli yerlerden biridir (Bronfenbrenner ve Morris, 2006).

Okul öncesi eğitimin farklı tanımları yapılmasına karşın, tanımlarda pek çok ortak yön bulunmaktadır:

Okul öncesi eğitim; “Çocukların gelişim özellikleri, bireysel farklılıkları ve yeteneklerinin göz önünde bulundurulmasıyla sağlıklı bir şekilde fiziksel, duygusal, sosyal ve zihinsel yönden gelişimlerinin sağlandığı, yaratıcı yönlerinin ortaya çıkarıldığı, olumlu kişilik temellerinin atıldığı, çocukların kendilerine güven duymalarının sağlandığı bir eğitim şeklidir” (Zembat, 1992).

Okul öncesi eğitim, doğumdan başlayarak 72 aya kadar olan zaman dilimini kapsayan, çocukların zihinsel ve dil gelişimlerini desteklemeye yönelik, çocukları toplumun kültürel özellikleri ve değerleri doğrultusunda en iyi şekilde yönlendiren, çocukların bireysel özellikleri ve gelişim düzeylerine uygun zengin uyarıcı çevre olanakları sağlayan, çocukların ilköğretime hazırlanmasını sağlamak amacıyla temel eğitim bütünlüğü içerisinde yer alan sistemli bir eğitim sürecidir (Altay, İra, Bozcan ve Yenal, 2011).

XIV. Milli Eğitim Şurası’nda okul öncesi eğitimin tanımı ve kapsamı şu şekilde ifade

edilmiştir: “Okul öncesi eğitimi, 0-72 ay grubundaki çocukların gelişim düzeylerine ve bireysel özelliklerine uygun, zengin uyarıcı ve çevre imkânları sağlayan, onların bedensel, zihinsel, duygusal ve sosyal yönden gelişmelerini destekleyen, kendilerini toplumun kültürel değerleri doğrultusunda en iyi biçimde yönlendiren ve ilköğretime hazırlayan, temel eğitimin bütünlüğü içerisinde yer alan bir eğitim sürecidir” (MEB, 1993).

Yukarıda belirtilen tanımlar incelendiğinde, okul öncesi eğitim ile ilgili şu ortak noktalar dikkat çekmektedir: Okul öncesi eğitimin, çocukların bireysel farklılıklarını göz önünde bulundurarak onların bilişsel, sosyal-duygusal, psikomotor, öz bakım ve dil gelişimi alanlarında gelişimlerine katkı sağlayan, sunduğu zengin uyarıcı çevre olanaklarıyla hazırbulunuşluklarının ve farkındalık düzeylerinin artmasına yardımcı olan, yaratıcılıklarını geliştiren, içinde buldukları kültürün değerleri ile uyumlu bireyler olmalarını destekleyen ve sonraki eğitim basamakları için güçlü bir zemin hazırlayan eğitim süreci olduğu görülmektedir.

Yapılmış olan okul öncesi eğitimin tanımlarındaki bir diğer ortak nokta da eğitime başlama yaşıdır. Ülkemizde 2012 yılında uygulanmaya başlayan ve 4+4+4 olarak adlandırılan sistemle ilkokula başlama yaşının değişmesi, okul öncesi eğitime başlama yaşını da etkilemiştir (Seven, 2016).

Bu gelişmeleri takiben, ayrı bir yönetmeliği olan Okul Öncesi Eğitim Kurumları Yönetmeliği ile ilköğretim kurumları birleştirilmiş ve her iki eğitim kurumu da 26 Temmuz 2014 tarihli Resmî Gazete’de yayınlanan “MEB Okul Öncesi Eğitim ve İlköğretim Kurumları Yönetmeliği” ne tabi tutulmuştur (MEB, 2018).

26/7/2014 tarihli ve 29072 sayılı Resmî Gazete’de yayımlanan Millî Eğitim Bakanlığı Okul Öncesi Eğitim ve İlköğretim Kurumları Yönetmeliğinin 3’üncü maddesinde değişiklik yapılmıştır. Buna göre, Anaokulu: “Eylül ayı sonu itibarıyla 36-68 aylık çocukların eğitimi amacıyla açılan okulu”, Ana sınıfı: “Eylül ayı sonu itibarıyla 57-68 aylık çocukların eğitimi amacıyla örgün eğitim ve hayat boyu öğrenme kurumları bünyesinde açılan sınıfı” ifade etmektedir. Bu tanımlarda okul öncesi eğitime başlama yaşıyla ilgili olarak, anasınıfı ve anaokuluna öğrenci kaydının yaş bakımından ayrıştırıldığı, söz konusu yaş ölçütlerinde de değişiklik yapıldığı görülmektedir. Buna ek olarak; “ilkokulların birinci sınıfına, kayıtların yapıldığı yılın eylül ayı sonu itibarıyla 69 ayını dolduran çocukların kaydı yapılır. Ayrıca 66, 67 ve 68 aylık çocuklardan velisinin

yazılı isteği bulunanlar da ilkokul birinci sınıfa kaydedilir” ibaresi yer almaktadır (MEB, 2018).

Okulöncesi eğitimin başlıca amacı, çocuğun kişiliğini geliştirmek, tüm gelişim alanlarında olumlu bir ilerleme kaydedebilmesi için onu desteklemek ve alacağı eğitimin niteliğini artırmaktır. Bu bakımdan, okulöncesi eğitim çocukların sosyal yaşama uyumları, yeni ve istedik davranışlar edinerek kalıcı hale dönüştürmeleri ve karakter yapılarının şekillenmesi bakımından oldukça önemlidir (Başal, 1988).

Gelişimin en hızlı şekilde seyrettiği 0-6 yaş aralığı, öğrenme yaşantısı bakımından oldukça önemli bir dönemi kapsar. Çevresindeki nesnelere etkileşime girerek ilgi ve merak duygusu artan, böylelikle keşfetme sürecine giren çocuğun kişilik yapısı da şekillenmeye başlar (Zembat ve Unutkan, 2011).

Dezavantajlı çevrelerde yaşayan ailelerin çocuklarına, iş hayatında aktif rol alan annelerin çocukları ile normal gelişim göstermeyen özel gereksinimli çocukların bakımı, korunması gibi işlevlere sahip olan okul öncesi eğitim olanaklarının sunulması sosyal devlet ilkesi gereğince kaçınılmaz bir ulusal görevdir (Başaran, 2008).

Türk eğitim sistemi içerisinde de okul öncesi eğitimin amaçları; yetersiz ev koşullarından gelen çocuklara destek vermek, diğeri de onları akranları ile eşit biçimde ilkokula hazırlayabilmektir. Bu bakımdan, dezavantajlı çevrelerden gelen çocukların kazanılabilmesi için okul öncesi eğitim oldukça büyük bir öneme sahiptir. Yukarıda sözü edilen yetersizlik kavramı ile kastedilen ise ekonomik bakımdan zayıflık, evdeki olanakların kısıtlılığı, ailenin okuma-yazma bilmeyişi olabileceği gibi, ihmal edilen, istenmeyen çocukların içinde bulunduğu psikolojik ya da duygusal yetersizlik de olabilir (Oktay, 1999a).

2.2. Okul Öncesi Eğitimin Önemi ve Gerekliliği

İnsan hayatının ilk 6 yılı gelişiminin en hızlı olduğu ve içinde yaşanılan çevre ile etkileşiminin en yoğun olduğu yıllardır. Bu nedenle bu yaş aralığında çocuğa verilen eğitimin çocuğun özellik ve gereksinimlerine uygun olarak verilmesi çok önemlidir (Ural ve Ramazan, 2007). İnsanın gelişim dönemleri açısından en kritik dönem olarak görülen okul öncesi eğitim dönemidir. Çocuğun her türlü gelişim alanı açısından oldukça önemli olan okul öncesi eğitim döneminde çocuklar bütün uyarıcılara açıktır

(Oğuzkan, 2000).

Çocuk okul öncesi eğitim döneminde fiziksel, bilişsel, sosyal ve ahlaki yönden bütünsel gelişimini sürdürmektedir. Çocuk bu dönemde içinde bulunduğu çevreye uyum sağlayarak karşılaştığı sorunları çözme eğilimindedir. Yapılan araştırmalara göre bireyin yetişkinlikteki kişilik yapısı, tavrı, alışkanlıkları, inanç ve değer yargıları çocukluk yıllarında kazanılan davranışların büyük bir kısmı tarafından biçimlendirilmektedir (Şahin, 2005).

Okul öncesi eğitim çocuğun sosyalleşmesi, duygularını uygun yolla ifade etmesi, farklılıklara saygı duyması gibi becerileri kazanmasında önemli bir rol üstlenmektedir. Sınıf içinde yapılan akademik çalışmalardan ibaret olmayıp, sosyal etkinlikleri de bünyesinde barındırması, bu eğitime toplumla ve yaşadığı çevrenin kurallarıyla da bağdaşık bir özellik kazandırmaktadır. Nitekim Güven ve Azkeskin (2010) okul öncesi eğitimin bireyin toplumsallaşma sürecindeki en önemli basamaklardan biri olduğunu dile getirmişlerdir.

Doğumdan 6 yaşa kadar olan dönemde çocuğun gelişimi ve öğrenme potansiyeli oldukça hızlıdır çünkü algıları çok açıktır. Merak duygusu ile etrafındaki nesne, durum ve olayları keşfetme eğilimi yüksektir. Bu dönemde kazanılan davranışların büyük bir kısmı, bireyin inanç ve değerler sistemini etkilemekte, beden sağlığının gelişiminin de temelini oluşturmaktadır (Kandır ve Alpan, 2008).

Eğitim alanında yapılan araştırmalar ve uygulamalar, çocukların okul öncesi dönemdeki yaşamlarının ileriki yıllardaki zihinsel, fiziksel, duygusal ve sosyal yönden gelişmelerini etkileyen en önemli etkenlerden biri olduğunu ortaya koymuştur. İnsanlar 17 yaşına kadar olan zihinsel gelişiminin, % 50'sini 4 yaşına kadar, % 30'unu 4-8 yaş arası dönemde, % 20'sini 8 yaşından 17 yaşına kadar olan dönemde tamamladıkları ileri sürülmektedir. Ayrıca yapılan araştırmalarla çocukların 18 yaşına kadar gösterdikleri okul başarısının % 33'ünün 0-72 ay arasında aldıkları eğitime bağlı olduğu ortaya koyulmuştur (Ekinci, 2001).

2.3. Okul Öncesi Eğitimin Hukuksal Temelleri

Okul öncesi eğitimin hukuksal boyutu, İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi ve Çocuk Hakları Sözleşmesi gibi ulusal ve uluslararası belgelerde yer almaktadır.

2.3.1. İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi

İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi içeriğinde, Birleşmiş Milletler Örgütü'ne üye olan tüm devletler tarafından dünyadaki insanların sahip olduğu temel hakları barındırmaktadır. Türkiye Cumhuriyeti'nin de imzaladığı ve 10 Aralık 1948'de kabulü gerçekleşen 30 maddelik insan hakları evrensel bildirgesindeki eğitim ile ilgili bazı maddeler aşağıda yer almaktadır (İnsan Hakları, 1948):

- Özgürlük, haysiyet ve haklar açısından tüm insanlar eşit şekilde dünyaya gelirler. Kişiler karşılıklı kardeşlik sağduyusuyla fiilde bulunmalıdırlar çünkü bu doğrultuda akıl ve vicdana sahiptirler (Madde 1).
- Irk, renk, cinsiyet, dil, din, siyasi ve herhangi bir fark, bir inanç, milli veya toplumsal köken, servet gözetmeden tüm insanlar bu bildirmede ilan edilen bütün hürriyetlerden ve haklardan faydalanabilir (Madde 2).
- Vicdan, din, düşünce özgürlüğü tüm insanlar için vardır. Bu özgürlük dinini ya da kanaatini tek başına ya da topluca ve açık olarak ya da özel olarak öğrenme, uygulama ve açıkça belirtme serbestliğine sahip olmayı ve bu hak ya da kanaatini değiştirme özgürlüğüne sahip olmayı gerektirir (Madde 18).
- Herkes eğitim hakkına sahiptir. Eğitim, hiç olmazsa temel eğitim evrelerinde parasız olmalıdır. Temel eğitim zorunludur. Eğitimin amacı insan kişiliğini bütün olarak geliştirmek, insan hakları ve temel hürriyetlerine karşı saygıyı güçlendirmek olmalıdır. Eğitim, bütün milletler, ırk ve din grupları arasındaki anlayış hoşgörü ve dostluğu geliştirmeli, barışın korunması için Birleşmiş Milletlerin gayretini teşvik etmelidir. Çocukların görecekları eğitim ve öğretim tarzını tayin etmede ilk olarak aile yetkilidir (Madde 26).

Bu maddeler genel olarak değerlendirildiğinde, insanların eşit şekilde dünyaya geldiği, farklı görüş ve inanç sistemlerine dahil olsalar bile bu durumun birbirleri arasında bir astlık-üstlük durumu yaratmaması gerektiği vurgulanmaktadır. Üzerinde sıkça durulan özgürlük kavramı belirtilirken, eğitimin temel bir hak olduğu, vatandaşlara parasız sunulması gerektiği, ek olarak karşılıklı anlayış, hoşgörü, dostluk ve barışı güçlendirmeyi teşvik eden bir önemi olduğuna vurgu yapıldığı görülmektedir.

2.3.2. Çocuk Hakları Sözleşmesi

Çocuk Hakları Sözleşmesi, çocukların haklarına devletlerarası yasa gücünü kazandıran ilk metin ve çocukların haklarına yönelik günümüze dek biçimlendirilmiş en geniş içerikli belgedir. BM Genel Kurulunda kabul edilen 54 maddelik sözleşmeyi 193 ülke kabul etmiştir. Bu ülkelerin içinde ABD, Somali ve Güney Sudan yer almamaktadır. Türkiye Cumhuriyeti sözleşmeyi 14 Eylül 1990'da imzalamış; 10 Aralık 1994'te TBMM oy birliği ile kabul edilmiş; 23 Aralık 1994'te Bakanlar Kurulu onaylamış; 27 Ocak 1995'te yürürlüğe girmiştir. Doğdukları yere, cinsiyetlerine, dinlerine, sosyal geçmişlerine ya da kim olduklarına bakılmadan belgede tüm çocukların hakları tanımlanmaktadır.

Sözleşmede yer alan haklar büyük ölçüde insan haklarının çocukluk olgusuna uyarlanmasıdır. İnsan hakları geleneksel olarak beş maddede toplanır: Medeni haklar, sosyal haklar, kültürel haklar. Çocuk hakları uyarlaması buradaki siyasi haklar dışında tüm hakları kapsamaktadır. Çocuk Hakları Sözleşmesi çocuk haklarına ilişkin bugüne kadar hazırlanmış en eksiksiz belge niteliğindedir. Çünkü bu belge çocuk haklarına uluslararası nitelik ve boyut kazandırmaktadır.

Yaşama hakkı; zararlı etkilerden, istismar ve sömürüden korunma hakkı; eksiksiz biçimde gelişme hakkı; aile, kültür ve sosyal yaşama katılma hakları çocuk hakları kapsamına girmektedir. Ayrım gözetmeme; çocuğun yararının gözetilmesi; yaşama ve gelişme; son olarak katılım Çocuk Hakları Sözleşmesine ışık tutan ana değerlerdendir (Şişman, 2019). Bir toplumda çocukları ihmal etmenin maliyeti oldukça ağırdır. Çünkü toplumsal araştırmalarda, çocukların erken dönemlerde kazandıkları tecrübelerin gelecekteki gelişim süreçlerini önemli derecede etkilediği sonucu gözlemlenmektedir (Birleşmiş Milletler Çocuklara Yardım Fonu [UNICEF], 2007).

2.3.3. Kalkınma Planlarında Okul Öncesi Eğitime İlişkin İlke ve Politikalar

Okul öncesi eğitime ilk kez 2. Beş Yıllık Kalkınma Planı'nda yer verilmiştir. Ve Bu eğitim kavramı 3-6 yaşındaki çocukların eğitimi olarak tanımlanmıştır. Ancak anne eğitiminden yoksun çocukların eğitimi için ele alınacağı dile getirilmiştir. Öncelikle özel sektöre örnek olunması amacı ile Ankara, Adana, Bolu, Zonguldak ve Gaziantep illerinde toplam 6 anaokulu açılmıştır. 1970-1971 yıllarında anasınıflarının sayısı 118'e

çıkmiştir. Bu dönemde özel sektörün teşviki ile yabancı okullar ve azınlık okulları hariç, devlete ait anaokulu sayısı 70'e çıkmıştır. Ayrıca 1968–1972 döneminde okul öncesi eğitim hizmetlerinin, bağımsız anaokulları ve ilkokullara bağlı anasınıfları kurularak geliştirilmesi, bütün kız enstitülerinde öğretim programının ve okul öncesi eğitim hizmetlerinin geliştirilmesi amacıyla çocuk yuvalarının açılması önerilmiştir (Devlet Planlama Teşkilatı [DPT], 1972).

3. Beş Yıllık Kalkınma Planı'nda dikkat çeken nokta, kaynakların sınırlılığı nedeniyle okul öncesi eğitimin, 1995 yılına kadar MEB ve ilgili diğer kuruluşların çabalarının bir model geliştirme ölçeğinde olacağı ve bu model çerçevesinde özel sektörün teşvik edileceğidir (DPT, 1973).

4. Beş Yıllık Kalkınma Planı'nda, ilkeler ve politikalara bakıldığında, en çok kentleşmiş yörelerde başlamak üzere özellikle gecekondu ve işçi çocukları hedef alınarak geliştirilecek olan okul öncesi eğitim pilot uygulamalarının ele alınacağı belirtilmiştir (DPT, 1979).

5. Beş Yıllık Kalkınma Planı'nda okullaşma oranının % 10'a çıkarılması için kamu ve özel kuruluş imkânlarından azami derecede faydalanılacağı belirtilmiştir (DPT, 1985).

6. Beş Yıllık Kalkınma Planı'nda, anaokulları ve anasınıflarının yaygınlaştırılması, okul öncesi eğitimde okullaşma oranının % 11,5'e çıkarılması hedef alınmıştır (DPT, 1990).

7. Beş Yıllık Kalkınma Planı'nda okul öncesi eğitim için % 16 oranında okullaşma oranı öngörülmüştür (DPT, 1996).

8. Beş Yıllık Kalkınma Planı'nda okul öncesi eğitime ilişkin içerik ve amaçlar yer alamaya başlamış olup; okul öncesi eğitimde toplum tabanlı milli, ahlaki ve manevi değerlere bağlı eğitim verilebilmesi için yazılı, sözlü ve görüntülü eğitim programlarının yapısının özendirilmesi ele alınmıştır (DPT, 2001).

9. Kalkınma Planı (2007) kapsamında okul öncesi eğitimde okullaşma oranında % 50'lere ulaşılması hedeflenmiştir (DPT, 2007).

10. Beş Yıllık Kalkınma Planında (2014-2018), okul öncesi eğitimin yaygınlaştırılması ve eğitimle sağlanacak istihdamın da önemini gösterilmesine yönelik çalışmalar arttırılmaya devam etmiştir. Okul öncesi eğitimde okullaşma oranı 2006 yılında %24, 2012 yılında %44, 2013 yılında %47 iken 10. Kalkınma Planında %70 düzeyi olarak hedeflenmiştir (DPT, 2014).

11. Beş Yıllık Kalkınma Planında (2019-2023), tüm eğitim düzeylerinde okullaşma oranının ve tamamlama oranının artırılmasından; okul öncesi eğitimin teşvik edilmesinden bahsedilmiştir. Derslik başına öğrenci sayısı 30'un üzerinde olan il sayısı 2013 yılında 15 iken 2018 yılında bu rakam 6'ya düşmüştür. Okul öncesi eğitimin yaygınlaştırılması için yapılan yatırımlar önemli bir yer tutacak ve eğitimin her kademesinde niteliğin artırılması öne çıkan diğer alanlar olmuştur (SBB, 2019).

2.4. Okul Öncesi Eğitimin Yaygınlaştırılması

Anne Çocuk Eğitim Vakfı (AÇEV) ve Türkiye Sanayicileri ve İşadamları Derneği (TÜSİAD) gibi çeşitli dernek ve vakıflar, 2000'li yılların başında tartışılmaya başlanan okul öncesi eğitimin yaygınlaştırılması etkinliklerinde aktif rol alarak bu eğitimin yaygınlaştırılması konusunda çeşitli etkinlikler düzenlemişlerdir. 2000'li yılların ikinci yarısına gelindiğinde ise kamuoyunun büyük çoğunluğunun dikkatini çekmeyi başaran AÇEV liderliğindeki çalışmalara, politika yapımcılar da kayıtsız kalamamış ve okul öncesi eğitimin yaygınlaştırılmakla kalmayıp zorunlu eğitim kapsamına alınması yönünde politikalar belirlenmiş ve benimsenmiştir (Gür, 2011).

Milli Eğitim Bakanlığı 2015-2019 stratejik planında Temel Eğitim Genel Müdürlüğü sorumluluğunda okul öncesi eğitime verdiği önemi artırarak iki önemli konu üstünde durmuştur. Bunlardan birincisi; okul öncesi eğitime katılımı artıracak hizmet sunum modelleri çeşitlendirilecek ve okul öncesi eğitim olanakları kısıtlı hane ve bölgelerin erişimini destekleyecek biçimde yaygınlaştırılmasıdır. İkinci konu ise; okul öncesi eğitimde velilere düşen maliyeti azaltacak düzenlemelerin yapılacak olmasıdır (MEB, 2015). Diğer taraftan Kalkınma Bakanlığınca yayımlanan Orta Vadeli Program'da, 2019 yılından itibaren 54 ayını doldurmuş olan çocukların okul öncesi eğitime katılımının bir yıl zorunlu hale geleceğini açıklanmıştır (SBB, 2017). Aileye düşen maliyetlerin azaltılması ile okul öncesi eğitime katılımın artacağı düşünülmektedir.

Okul öncesi eğitimin yaygınlaştırılması ile ilgili çalışmaların uzun bir geçmişi bulunmasına karşın, mevcut okullaşma oranlarına bakıldığında konuyla ilgili tatmin edici gelişmelerin kaydedilemediği Çizelge 1'de görülmektedir.

Çizelge 1

Okul Öncesi Eğitim Kademesinde Net Okullaşma Oranları

Eğitim Yılı (4-5 Yaş)	Okul Öncesi
2012-2013	39.72
2013-2014	42.54
2014-2015	53.78
2015-2016	55.48
2016-2017	58.79
2017-2018	66.88

(www.meb.gov.tr)

Çizelge 1 incelendiğinde; 2012-13 yılından, 2017-2018 yılına kadar okul öncesi düzeyinde okullaşma oranının sürekli arttığı görülmektedir. 2012-2013 Eğitim yılında okul öncesi okullaşma oranı 39.72 iken, 2017-2018 yılında 66.88 düzeylerine yükselmiştir. Eğitime yapılan yatırımların artması ile bu oranın da düzenli olarak artacağı söylenebilir.

Okul öncesi eğitimde 2011-2012 yılından 2015-2016 yılına kadar geçen süre içerisinde, okul ve öğrenci sayıları kimi yıllarda azalma gösterirken, öğretmen sayıları düzenli bir artış seyretmiştir. Artan öğrenci sayılarını ve aradaki büyük farkı göz önünde bulundurursak, öğrenci nüfusunun hızla arttığı bir durumda mevcut olanaklar bunu karşılamada yetersiz kalabilir. Bu nedenle de eğitim harcamalarına normalden fazla bir kaynak ayrılması gereğinin kaçınılmaz olduğu düşünülmektedir. Bu durum çizelge 2’de kamu kurumlarındaki okul, öğrenci ve öğretmen sayıları ile verilmiştir.

Çizelge 2

Okul Öncesi Eğitimde Okul, Öğrenci ve Öğretmen Sayıları (Kamu)

Eğitim Yılı	Anaokulu/Anasınıfı	Öğrenci	Öğretmen
2011-2012	28.625	1.169.556	55.583
2012-2013	27.197	1.077.933	62.933
2013-2014	26.698	1.059.495	63.327
2014-2015	26.972	1.156.661	68.038
2015-2016	27.793	1.209.661	72.228
2016-2017	29.293	1.326.123	77.109
2017-2018	31.246	1.501.088	84.257

(www.meb.gov.tr)

Çizelge 2 incelendiğinde, anaokulu/anasınıfı sayısının 2011-2012 eğitim yılında 28.625 olduğu, sürekli artış göstererek 2017-2018 yılında ise 31.246 sayısını yükseldiği görülmektedir. 2011-2012 eğitim yılında ise öğrenci sayısı 1.169.556 düzeyinde iken 2013-2014 eğitim yılı hariç düzenli bir artış göstererek, 2017-2018 yıllarında 1.501.088 rakamına ulaşmıştır. Okul öncesi eğitim kademesinde görevli öğretmen sayıları ise 2011-2012 yıllarında 55.583 iken, rakamsal olarak düzenli bir artış göstererek 2017-2018 yıllarında 84.257 rakamına ulaşmıştır.

2.4.1. Okul Öncesi Eğitimin Yaygınlaştırılmasında Sivil Toplum Kuruluşları ve Uluslararası Örgütlerin Rolü

2.4.1.1. Sivil toplum kuruluşları

Sivil Toplum Kuruluşları (STK); devletin ve özel şirketlerin dışında kalan, kâr gayesi olmayan kuruluşlar, sendikalar, vakıflar, dernekler, aktivist gruplar, yardım organizasyonları, meslek odaları, kadın organizasyonları, dini kuruluşlar, platformlar ve kooperatifler gibi grupları kapsar. (Uslu, 1999). Sivil toplum kuruluşlarının taşıması gereken özellikler; yasallık, kar gayesi olmaması, kamu faydasına önem vermek, özerklik, gönüllülük, bir kamu bölgesine sahip olma, şeffaflık ve ortak değerlere sahip kişiler bulundurmak olarak kısaca anlatılabilir (Akay, 2012).

Eğitimin genel anlamda devlet dışı teşkilatların faaliyet gösterebildikleri bir alan olma niteliği göstermesi; kamuoyu, medya, yerel yönetimler ve yerel bürokrasinin eğitim

alanındaki etkinlikleri desteklemesi ve sivil toplum kuruluşlarının eğitim alanında etkinlik düzenlediklerinde sponsor bulmalarının kolaylaşması; devletin kaynak yetersizliği ve yapısal problemler sebebiyle eğitim hizmetlerini toplumun tümüne eşit olarak verememesi ve yüksek maliyetler gerektiren eğitim alanında sivil paydaşlar araması gibi çeşitli etkenler sivil toplum kuruluşlarının eğitim alanına dönmelerini destekler nitelikte olmuştur (Eraslan, 2011).

Türkiye'deki sivil toplum kuruluşlarının birçoğunun faaliyet alanı eğitim olduğu gibi, farklı gayelere yönelik olarak kurulmuş olan sivil toplum kuruluşları da eğitim ile alakalı farklı proje ve kampanyalar ve düzenlemeler yapmaktadır. Genel olarak sivil toplum kuruluşlarının eğitim konusundaki faaliyetleri, dayanışma ve yardımlaşma merkezli olup; dezavantajlı grupların eğitim olanaklarına ulaşması, burs ve yurt olanaklarının sağlanması, kız çocuklarının eğitimi, okuma-yazma kursları, mesleki eğitim, aile eğitimi, yetişkin eğitimi vs. meselelerinde meydana gelmektedir.

Türkiye'de okul öncesi eğitimin çoğaltılmasında çalışma yapan bazı sivil toplum kuruluşları; Anne Çocuk Eğitimi Vakfı (AÇEV), Siyaset, Ekonomi ve Toplum Araştırmaları Vakfı (SETA), Eğitim Reformu Girişimi (ERG), Başka Bir Okul Mümkün Derneği (BBOM), ve Türk Eğitim Derneği (TED)'dir. Okul öncesi eğitimin yaygınlaşması için MEB daima sivil toplum kuruluşları ve devletlerarası örgütlerle birlikte çalışmalıdır.

Anne Çocuk Eğitim Vakfı (AÇEV) 1993'te, bilimsel bir araştırma projesinin sürekliliğini gerçekleştirmek gayesiyle kurulmuş olan bir vakıftır. Vakfın kuruluş hedefi çocukları ve anneleri eğitmektir, ancak bugün bu amacını aşarak babalara, çocuksuz kadınlara ve ailelere de eğitim sağlamaktadır. AÇEV'in, Birleşmiş Milletler ve Avrupa Birliği ile ortak yürüttüğü projeler mevcuttur. 1993 yılından bu yana uzman olduğu erken çocukluk ve yetişkin eğitimi dallarında program oluşturmakta ve toplumun hizmetine sunmaktadır.

Anne Çocuk Eğitim Programı, Anne Destek Programı, Okul Öncesi Veli Çocuk Eğitim Programı, "Anne Baba Olmak" Seminerleri, Okul Öncesi Eğitim Programı, Baba Destek Programı, Aile Mektupları, gibi eğitim programları gerçekleştirerek topluma yarar sağlamaktadır.

Ayrıca, AÇEV eğitim programlarının yanı sıra; 0-6 yaş dönemi eğitimin yaşamsal önemini kamuoyuna aktarmak, ilgililerin gündemine taşımak, bu konuda bilinç

sağlamak, erken çocukluk eğitimini çoğaltmak gayesiyle, 2005 yılından beri “7 Çok Geç!” Kampanyasını yaşatmaktadır.

2.4.1.2. Birleşmiş Milletler Uluslararası Çocuklara Yardım Fonu

1945'ten bu yana 191 üye ülke ile uluslararası barış ve güvenlik konulu bir çalışma gerçekleştiren Birleşmiş Milletler üyesi olan ülkelerin eğitim çalışmalarını Birleşmiş Milletler Eğitim, Bilim ve Kültür Örgütü (UNESCO), Birleşmiş Milletler Çocuklara Yardım Fonu (UNICEF) ve Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı (UNDP) alt örgütleriyle desteklemektedir.

UNICEF, Birleşmiş Milletler Çocuklara Yardım Fonu, çocuk haklarının uygulanmasını destekleme konusunda uzmanlaşmış Birleşmiş Milletler kurumudur. Kurumun tüm çalışmaları, tarihte en yaygın olarak özümşenen insan hakları sözleşmesi olan BM Çocuk Haklarına dair Sözleşmeye yönelik olarak ilerletilmektedir. UNICEF çocuk haklarını, Birleşmiş Milletler Şartı'nda ve Bin Yıl Kalkınma Hedefleri'nde de ifade edildiği gibi, beşeri kalkınmanın vazgeçilmez bir sentezi olarak görmektedir.

BM'in çeşitli deklarasyon ve açıklamalarına bağlı olarak, çocukların küresel çapta korunması ve eğitimlerinin desteklenmesi gayesiyle çalışma gerçekleştiren UNICEF, çocuklara yönelik davranışlarda devletlerarası bir sabit kriter oluşturmak ve çocuk haklarına kalıcılık getirmek için mücadele eder (UNICEF, 2007). UNICEF bu tür faaliyetlerle Bin Yıl Kalkınma Hedeflerinin yakalanmasına bir tür aracı olmaktadır.

UNICEF'in küresel öncelikleri aşağıdaki gibidir (www.unicef.org.tr):

- Tüm bebeklerin hayatta kalmasını ve tüm çocukların gelişim alanlarını destekleyen bir ortam dâhil olmak üzere uygun erken çocukluk bakımını edinmelerini sağlamak;
- Herkesi çocuklar için koruyucu bir ortam yaratma çabalarına dâhil ederek tüm çocukları ve ergenleri şiddet, sömürü ve istismarın tüm biçimlerinden korumak;
- HIV/AIDS'in gençler arasında yayılmasını önlemek ve HIV/AIDS'ten etkilenen çocuklara ve ailelerine yaşamlarını onurlu bir şekilde geçirebilmeleri için rehber olmak;
- Çocukların haklarını hayata geçirmek, toplumda toplumsal cinsiyet eşitliğinin temellerini atmak ve geleceğin çocuklarının eğitimli annelere sahip olmasını

sağlamak üzere kız çocukları da dâhil olmak üzere tüm çocukların ilköğretimi bitirmelerini sağlamak.

Çocukların karşı karşıya oldukları problemlere ve bulunan kaynaklara bağlı olarak UNICEF'in öncelikleri ve belirlediği hedeflere ulaşmak için kullandığı teknikler, ülkeden ülkeye farklılaşabilmektedir.

Bütün ülkelerde, UNICEF, ayrımcılık veya sosyal dışlanma ile karşı karşıya olan çocuklar da dâhil olmak üzere kendilerini çok güç koşullarda bulan veya en korunmasız sosyal gruplara ait olan çocuklarla itinayla ilgilenmektedir.

2.5. Eğitimde Fırsat Eşitsizliği ve Okul Öncesi Eğitimin Rolü

Eşitliğin tek hedefi özellikle demokratik toplumlarda fırsat eşitliğinin temellerini oluşturmaktır. Özellikle eğitim sayesinde eğitim kurumlarında okuyan veya eğitim gören bütün bireyler, çocuklar, bu sayede kendilerini geliştirme, gerçekliklerini bulma sorumluluk sahibi olmak gibi iyi insan ilişkilerine sahip eşit fırsatlara sahip olması gereken sistemi oluşturabilmektedir. Tüm çocuk ve gençleri birbiriyle eş tutmayan eşitlik, onlara örneğin eşit miktarda parasal kaynak ayırma bir eşitlik kanıtı olabilmektedir. Bazı özel gereksinimli öğrencilerin de bu durumdan farklı olarak normal gelişim gösteren diğer öğrencilerden daha fazla kaynağa gereksinim duyduğu da bir diğer gerçektir. Bu noktada kaynakların dağılımında bir eşitlik uygulamasını işe koşar. Demokratik devletlerde eğitimde eşitlik kavramı ve fırsat eşitliği genellikle bu fırsatlara ve kaynaklara erişimine ulaşamayan ve ulaşmak için gereksinim duyan ekonomik durumu kötü olan ailelerin çocukları, azınlıklar veya engelli çocuklar gibi grupları içerisine almaktadır (Kurul, 2012).

En geçerli kullanımı ile eşitlere eşit, adil ve anlaşılır, eşit olmayanlara da eşit olmayan uygulamaları öngören adalet kavramını, eğitim finansmanında tanımlamak oldukça zordur. "Vergi yükümlüleri arasında adalet", "toplumsal adalet" kavramları oldukça sık kullanılmasına rağmen, bunlara ilişkin tanımlamalar sınırlıdır (Burrup, 1996).

Temel anlamda eşitlik kavramı, adaletli bir şekilde yargı sağlamayı, hakkaniyeti, insanlığı, ahlak ve hak kavramlarını var olmasıyla ortaya çıkmaktadır. Bir işlemin veya dağıtımın adaletle gerçekleşmemesi ve hakkaniyetle bağdaşmıyor" demek yeterli olmamaktadır; bu durumda ise adaletsizliğin meydana getirdiği bilgiyi elde etmek ve

bunun yerine konulabilecek olan kavramı tartışmak adına soyut durumdan somuta doğru hareket etmek gerekir. Bu derece geniş bir kavram olan eşitlikle alakalı görüşler, yasalar ve politikalar üretmek ve uygulamak ise eşitlik kavramının görüşlerinden yararlanarak uygulanması gerekmektedir (Kurul, 2012).

Eğitimde fırsat eşitliği konusu, diğer disiplinlerden felsefenin yanında ekonomik, sosyal ve siyasi çerçeveleriyle var olan ancak bunun yanında somut kavramlar olan pratik çerçevesi de önemli bir karşılığı olan geniş bir çalışma alanıdır. Eğitimde fırsat eşitliği konusunda temel olarak ekonomik durumları ve bölgeler arasında ciddi boyutlarda farklılıkların bulunduğu azgelişmiş ve gelişmekte olan ülkeler için çok daha önemli bir yere sahiptir. Bunun temel nedeni ise ekonomik durumlarıyla, buldukları bölgelerin kültürel durumları ve düzeyleri, özellikle demografik yapıları çerçevesinde, nasıl olursa olsun toplumların bütününe sunulan hizmet ve olanaklardan eşit bir şekilde yararlanabilme olanağına sahip olmalarını sağlamaktadır. Devletler ise verilecek olan hizmet ve olanakları herkese eşit bir şekilde ulaştırarak, özellikle sosyo-ekonomik durumu kötü olan bireylerin var oldukları çevrelerden çıkabilmelerini kolaylaştıracak alternatifler oluşturabilmelidir (İnan ve Demir, 2018).

Rousseau'ya göre iki farklı eşitsizlik vardır: bunlardan ilki doğal ya da fiziki denilebilecek olan yaş durumu, sağlık, beden gücü, akıl ya da ruhsal özelliklerden meydana gelen farklılıklardan oluşur. İkinci eşitsizlik ise töreye bağlı veya politik eşitsizlikler diyebileceğimiz geleneklere bağlı ve bireylerin bu gelenek, göreneklere olan uyumu ile ortaya çıkmakta ve desteklenmektedir (Tan, 1987).

Eğitimde fırsat eşitliğine bağlı uygulamalar, genel anlamda kişiye etki eden okul dışı sosyo-ekonomik koşul ve bireysel nitelikler sebebiyle net bir sonuç eşitliği doğurmadığından, eğitimde eşitliğin olmayacak bir amaç olduğu doğrultusunda düşünceler ifade edilmiştir (Tan, 1987). Bununla beraber, eğitimde fırsat eşitliği toplumda sonuç olarak bir eşitlik sağlamasa bile, bu yolla devletin tekrardan dağıtım için kullanabileceği kaynakların artmasını sağlayacak olması ve günümüz demokratik toplum değerlerinin bir gereği olarak vazgeçilmez bir stratejidir. Sahip olduğu yüksek katma değer nedeniyle okul öncesi eğitim ise gelişim süre zarfı içinde yoksulluğun çocuklar üzerindeki olumsuz etkisini yok etmesi ve fırsat eşitliğinin gerçekleşmesi konusunda değişik bir önem içermektedir. Okul öncesi eğitimin ilk ve orta öğretime zemin oluşturması ve eğitim zamanı süresince ve devamında çalışma yaşamında birikmiş olarak meydana gelecek olan sosyal eşitsizlikleri azaltıcı etkisi bulunmaktadır.

Bu niteliği sebebiyle son 10 yıl içinde birçok Ekonomik Kalkınma ve İşbirliği Örgütü (OECD) ülkesinde ücretsiz ve herkesi içeren özellikte ve okul öncesi eğitim ve bununla birlikte aktarılmış erken çocukluk eğitimi programları uygulamaya başlatılarak bu konuda büyük ilerlemeler gerçekleştirildiği görülmektedir (OECD, 2016). 2012 Uluslararası Öğrenci Değerlendirme Programı (PISA) sonucuna göre Türkiye’de okul öncesi eğitim alan öğrencilerin PISA puanları almayanlara göre ortalama olarak 60 puanlık farkla daha fazladır. Bu durum OECD ortalamasının üzerinde olup bir yıllık bir eğitime denk gelmektedir. 60 puanlık farkın 40 puanı ailelerin sosyo-ekonomik bağlarından kaynaklansa da bu etken duruma katılmadığında dahi fark 20 puan olmaktadır.

2.6. Eğitimin Finansmanı

Devlete bağlı olan okul öncesi, ilköğretim ve ortaöğretim düzeyindeki kamuya ait eğitim kurumlarının maliyetlerinin büyük çoğunluğu devlet tarafından karşılanır. Türkiye’de büyük oranı genel bütçeden karşılanan eğitim hizmetleri, kamu eğitim kurumları tarafından sunulmaktadır. Bu kademelerdeki devlet okullarındaki bütün eğitici ve eğitici olmayan çalışanın maliyeti, okul araç gereçleri harcamaları vb. maliyetlerinin büyük bir kısmı merkezi bütçeden elde edilen gelirlerden sağlanmaktadır. Okul öncesi eğitim kurumlarında öğrenci velilerinin de belli oranda katkı sağladıkları gözlenmektedir (Çiçek-Sağlam, 2015).

Eğitim sisteminin finansmanının, eğitim sektörünün problemlerinin ana sebeplerinden birisi olduğu, kalkınma planlarında ifade edilen, ülkemizin kalkınma amaçlarının oluşabilmesi için mühim olan eğitim sistemi para kaynağında öncelikle devletin, eğitimi temel görevleri arasında görmesi ve eğitimi gerçekleştirme ve geliştirmede kendisine düşen görevi gereğince ve yeterince getirmesi mecburiyeti barizdir. Bu nedenle eğitimin finansmanı, eğitim sektörünün bulunan sorunlarının ana sebeplerinden birisi olduğu gibi, öngörülen hedeflerin hayata geçmesi olanaklarını da aza indirgeyen bir unsur olarak görülmektedir (Özön, 2001).

Eğitim finansmanı, genel anlamda eğitim için elde edilen gelirleri en etkin anlamda kullanmaktır. Ayrıca, eğitim sisteminin finansmanı, eğitimin tüm aşamalarına etki eden ve öteki çalışma alanlarıyla iç içe olan bir uğraşı gerektirir. Bu nedenle, eğitimin

finansmanı, eğitim sektörünün mevcut sorunlarının ana sebeplerinden birisi olduğu gibi, öngörülen amaçların gerçekleşme olanaklarını da daraltan bir etkidir. Eğitim hizmetlerinin düzenlenmesi ve çoğaltılmasında, ilk olarak devletin kendisine düşen görevi gereğince yerine getirme mecburiyeti aynı zamanda eğitimin en öncelikli sektör olarak benimsenmesinin de bir sonucudur (Koç, 2007).

Eğitim finansmanı, eğitim-öğretim faaliyetlerinin devamlılığı için gerekli maddi kaynakların sağlanması ve elde edilen kaynakların çeşitli düzeyde farklılıklar açısından bireylere topluluklara paylaşımı sürecini içerir (Güngör ve Göksu, 2013). Eğitim finansmanına ayrılan kaynaklar ülkelere göre farklılık gösterebilmektedir. Farklılıklara rağmen, kamu finansmanı, özel finansman ve karma finansman türleri olmak üzere üç genel finansman türünden bahsedilir. Eğitim finansmanının türleri Çizelge 3’de özetlenmektedir.

Çizelge 3

Eğitim Finansmanı Türleri

Türü	Tanımı	Özellikleri	Sınırları
Kamu Finansman	<ul style="list-style-type: none"> Eğitimin finansmanı kamu tarafından vergilere dayalı olarak karşılanmaktadır. 	<ul style="list-style-type: none"> Fırsat eşitliği sağlar. Pozitif dışsallıklar sağlar. Beşerî sermaye piyasasına dayalı bilgi çerçevesinde karar alma mekanizması oluşturur. Ölçek ekonomisi üzerinden eğitim planlaması uygulamasını sağlar. 	<ul style="list-style-type: none"> Ulusal ekonominin daralma döneminde nitelikte düşme olur. Sistem değerlendirme olanağından yoksundur. Bireysel tercihler önemlilik arz etmemektedir.
Özel Finansman	<ul style="list-style-type: none"> Bireysel olarak eğitim hizmetlerinden faydalanan kişiler bunun karşılığında ödemeler yaparak finansman sağlar. 	<ul style="list-style-type: none"> Maliyet söz konusu olduğu için etkililik artar. Eğitim sürecini sorgulama ve etki etme imkânı sağlar. Bireysel tercihler önemlidir. 	<ul style="list-style-type: none"> Eğitimde fırsat eşitsizliğine neden olur. Bireysel fayda maksimizasyonu öncelik olduğundan dışsallıklar azalır.
Karma Finansman	<ul style="list-style-type: none"> Hem kamu tarafından vergiler üzerinden hem de bireyler tarafından ödemeler yapılarak finansman sağlanır. 	<ul style="list-style-type: none"> Eğitimden yararlanma imkânını arttırmakla birlikte ilgiyi de artırır. Kaynakların birindeki daralma olsa da diğeri telafi etkisi eder. Etkililik ve fırsat eşitliği sağlar. 	<ul style="list-style-type: none"> Toplum üyelerinin gelir düzeylerine göre maliyete katlanmasını belirlemek güçtür. Sistemin kurulması ve yönetimi maliyetli ve zordur.

Kaynak: (Tural, 2002)

Gelişmiş veya gelişmekte olan birçok ülkede kamusal ve özel kaynakların önemli bir kısmının eğitime yatırım olarak ayrıldığı bilinmektedir. Ülkelerin eğitim için ayırması gereken kaynak miktarına ilişkin belirli bir düzey yoktur. Fakat verimli ve adaletli bir eğitim finansmanı sistemi kurulması hem parasal kaynakların birikimini sağlar hem de nitelikli eğitimin toplum yararına dağıtımında etkili olur (Tural, 2002).

Türkiye ve bazı OECD ülkelerindeki eğitimin finansman yöntemleri Çizelge 4’de görülmektedir.

Çizelge 4

OECD Ülkeleri ve Türkiye’de Eğitimin Finansmanı

Ülke	Finansman Türü
Almanya	Almanya Eyalet Yönetimleri + Yerel Yönetimler
Avusturya	Eğitim ve Kültür Bakanlığı + Eyalet Yönetimleri + Yerel Yönetimler
Belçika	Eğitim Bakanlığı + Yerel Yönetimler + Sivil Toplum Örgütleri
Danimarka	Eğitim Bakanlığı + Yerel Yönetimler
Finlandiya	Eğitim Bakanlığı + Yerel Yönetimler
Fransa	Eğitim Bakanlığı + Yükseköğrenim Araştırma Bakanlığı
Hollanda	Eğitim, Bilim ve Kültür Bakanlığı + Yerel Yönetimler
İngiltere	Yerel Yönetimler + Özel Kuruluşlar + Okul Yönetimleri
İrlanda	Merkezi Fonlar + Yerel Kaynaklar
İspanya	Eğitim Bakanlığı + Özerk Bölgeler ve Yerel Kaynaklar
İsveç	Eğitim Bakanlığı + Yerel Yönetimler
İtalya	Eğitim Bakanlığı + Yerel Yönetimler + Sivil Toplum Örgütleri
Lüksemburg	Eğitim ve Meslekî Öğretim Bakanlığı + Komünler + İşverenler
Portekiz	Eğitim Bakanlığı + Yerel Yönetimler + İşverenler
Yunanistan	Eğitim Bakanlığı + Sivil Toplum Örgütleri + Katkı Payı ve Bağışlar
Türkiye	Eğitim Bakanlığı + YÖK + Katkı Payı ve Bağışlar

Kaynak: (Tuzcu, 2006).

OECD ülkelerinde, eğitim finansmanı konusunda ve eğitim bütçe planlamasında, yetki ve sorumluluğun merkezi ve yerel yönetimlerce üstlenildiği görülmektedir. Eğitim finansmanı, Türkiye’de olduğu gibi ağırlıklı olarak genel bütçeden karşılanan ülkeler, Fransa, Hollanda, İrlanda, İspanya, İtalya, Lüksemburg, Portekiz ve Yunanistan; yerel yönetimlerce karşılanan ülkeler, Almanya, Avusturya, Belçika ve İngiltere; kamu ve yerel yönetimlerce karşılanan ülkeler ise Danimarka, İsveç ve Finlandiya’dır. Bazı

ülkelerde eğitime sivil toplum kuruluşları ve işverenler tarafından destek olunduğu görülmektedir. Bir ülkenin en önemli ekonomik değeri olan eğitim, insanların ve buldukları toplumların gelişmelerini sağlayan ve bunun yanında ise ekonomik olarak gelişme sağlayan, kültür değerlerini koruyan ve gelecekteki nesillere bir miras gibi aktarılmasını sağlayan çok önemli bir süreç olarak görülmektedir. Özellikle bireylerin, toplulukların ve gelecekte var olacak olan insanlığın, gelişmesi ve refah seviyelerini arttırmak için eğitim önemli bir gösterge olarak görülmektedir. Temel olarak devletler eğitime ne kadar önem verirlerse o kadar gelişebilmektedirler. Bu sebeplerden dolayı, ülkelerin ekonomik kaynak dağılımında eğitime yönelik harcamalar çok önemli bir yer tutmaktadır (Güngör ve Göksu, 2013).

Ülkenin ekonomik sermayesi, iktisadi ve ekonomik faaliyetlerle ilgili olarak insanların bilgi, beceri ve özelliklerini kapsamaktadır. Geniş anlamda açıklamak gerekirse ise bireylerin eğitim sayesinde ürettikleri ve ortaya koydukları bütün yetenekler, ülkelerin insan sermayesini oluşturmaktadır (Özyakışır, 2011). Bu sebeple bu yeteneklerin elde edilmesine yönelik yapılacak olan eğitimler ve projeler ise birer yatırım olarak görülebilmektedir (Akalın, 1985).

Bir devlette var olan kamu harcamaları ise eğitim için verilecek olan hizmetlerin sunulması için devletin yüklendiği harcamaları ifade etmektedir. Bu kamu harcamalarını sağlamak adına ise devletler gerektiğinde dolaylı veya dolaysız vergilerle, alınacak olan kira ve faiz gelirleriyle karşılanmaktadır. Bu çerçevede ise öğretmenler, yöneticiler, denetmenler, uzmanlar ve ayrıca eğitimle ilgisi bulunmayan çalışanların maaşları işletme ve bakım giderleri ki bunlar elektrik, su, ısınma, iletişim araçları ve temizlik gibi giderlerin, eğitim araçlarının, bina ve tesislerin kiralaları, öğrenciler tarafından vazgeçilen kazançlardan elde edilemeyen vergi gelirleriyle sağlanmaktadır (Kurul, 2012).

Unutulmaması gereken bir durum ise kamu finansmanının normal piyasa finansmanından değişiklik göstermesidir. Bunun temel nedeni ise bölünebilen ve pazarlanabilen mal ve hizmetleri geliştirip üreten piyasa bu üretilen ürünlerin faydasını belirli kimselere tahsis edebildiği sebeple bütün bunların ekonomik maliyetlerini bu ürünleri elde edenlerden fiyat yolu ile tahsil etmektedir. Ancak kamu ise gerekli ekonomik kaynağı yine aynı şekilde ürettiği ürünü pazarlayarak üründen fayda sağlayanlardan elde etmektedir (Nadaroğlu, 1985).

Birleşmiş Milletler Çocuk Hakları Komitesi'nin Çocuk Haklarına Dair Sözleşme'nin

uygulamasıyla ilgili genel tedbirlerde ise şöyle belirtilmektedir: ... “Devletlerin, sosyal sektöre ve bunun içerisinde çocuklara doğrudan ya da dolaylı tahsis ettiği ulusal ve diğer bütçeyi belirleyebilmesi gerekir; bunu yapmadığı sürece, hiçbir devlet, çocukların ekonomik, sosyal ve kültürel haklarını Sözleşme’nin 4. Maddesi altındaki “eldeki kaynakları olabildiğince geniş tutarak” yerine getirme yükümlülüğüne göre gerçekleştirdiğini söyleyemez”. Türkiye’de çocuklara yönelik harcama yapan kamu kuruluşlarının önemli bir bölümü bu harcamaları ayrı olarak tutmamakta ve yayınlamamaktadır. Bu durum, 1,5 yaşına kadar gelen grubuna yönelik kamu tarafından verilen hizmetleri ve harcamaların takip edilmesi zor olduğu için ve alınacak olan verilerin görünür olmaması nedeniyle çocuklara yönelik yapılan politikaların bu konuda değerlendirme yapmasını da güçleştirmektedir (Kamu Harcamaları İzleme Platformu, 2017).

2.6.1. Türkiye’de Eğitim Finansmanın Yasal Dayanakları

Türkiye Cumhuriyet döneminde eğitime önemli maddi kaynaklar ayırmasına rağmen, sürekli olarak artan genç nüfusun eğitim istemini karşılamakta istenilen seviyeye ulaşamamış, toplumsal ve ekonomik amaçları gerçekleştirmede eksik kalmıştır. Türkiye’de eğitim finansmanın yasal hatlarının incelenmesi, eğitim sisteminde mevcut olan finansman problemlerine yönelik çözüm stratejilerinin türetilmesi bakımından gerekli sayılmaktadır. Günümüze dek eğitim maddiyatı stratejilerine yön veren yöntemlere dillendirilen yerel veya ulusal düzlemde finansman kaynakları aşağıdaki gibidir (Tural, 2002):

- Devlet gelirlerinin belli bir en az oranı,
- İl özel idare bütçeleri yıllık gelirlerinin belli bir en az oranı,
- Yıllık köy bütçeleri gelirlerinin belli bir en az oranı,
- Eğitim sistemine doğrudan kaynak yaratmak üzere toplanan vergiler,
- Eğitimden yararlananların ödeyeceği katkı payları ve harçlar,
- Mesleki eğitimde işverenlerin sağladığı fonlar,
- Okul düzeyinde yaratılan diğer parasal kaynaklar,
- Diğer gelirler

Türkiye’de eğitim finansmanı çeşitli yasalarda, kalkınma planlarında ve milli eğitim şûralarında ele alınmıştır.

2.6.1.1. Milli eğitim şûralarında okul öncesi eğitim finansmanına ilişkin öneriler

Eğitim finansmanı ilk kez 12. Milli Eğitim Şûrası'nda (18–22 Temmuz 1988) ele alınmıştır. Şûra'da Türk eğitiminin finansman kaynakları ve eğitim yatırımlarına ilişkin kararlar alınmıştır (MEB, 1988). 12. Milli Eğitim Şûrası'nda eğitime ek kaynak sağlama ve eğitim için ayrılan payların yükseltilmesi amacıyla yasal düzenlemelerin yapılmasına yönelik kararlar alınmıştır. Ancak 1988 yılında alınan tüm bu kararların zamanında uygulanmaması, sorunların günümüze kadar gelmesine yol açmıştır. Eğitim kurumları hala kaynak sıkıntısı ile karşı karşıyadır.

13–17 Kasım 2006 tarihleri arasında düzenlenen 17. Milli Eğitim Şûrası'nın 46. maddesinde okul öncesi eğitim için genel bütçeden okul öncesi eğitime ayrılan payın artırılması gerektiği belirtilmiştir. İlköğretim okulları için alınan kararlardan 53. maddede “Özel sektörün eğitime yatırım yapması özendirilmeli ve özel sektörden hizmet satın alınması sağlanmalıdır” şeklinde karar alınmıştır. Bu tarihten sonra eğitime özel sektörün katkısının arttığı söylenebilir (MEB, 2006).

Spor, Sanat, Beceri ve Değerler Eğitimi başlığı altında yer alan 11. maddede “222 sayılı İlköğretim ve Eğitim Yasası'nın 76. maddesinin (b) fıkrası, özel idare bütçesinden ilköğretime ayrılan % 20'lik ödeneğin % 40 ve bu ödeneğin % 40'ının da okul öncesi, ilköğretim ve ortaöğretim okullarının spor etkinliklerindeki gereksinimlerinde kullanılmasına izin verecek şekilde düzenlenmelidir” ifadesi yer almaktadır (MEB, 2010).

Şûralar genel olarak değerlendirildiğinde, devlet bütçesinde eğitime ayrılacak payın oranı belirlenmiş ve öğretim kademelerine göre dağılımı yapılmıştır. Ancak burada dikkat çeken bir nokta, hangi öğretim kademesi olursa olsun, kaynakların ne kadar hangi düzeye ayrılacağı net bir şekilde ortaya konmamıştır. Bir diğer dikkat çeken nokta eğitime yapılacak veliler de dâhil olmak üzere özel sektörün eğitime yatırım yapmasının özendirilmesi ve kayıt altına alınması etkenidir. Eğitim başlı başına bir kamu hizmeti olduğu düşünüldüğünde, alınan kararlarla devletin üzerindeki yükün hafifletilmeye çalışıldığı ancak; eğitimde eşitsizliğin de önünü açtığı söylenebilir (Saklan, 2011).

2.6.1.2. Yasal metinlerde eğitimin parasal kaynakları

Eğitimin belli başlı maddi gelirleri; merkezî yönetim bütçesinden ayrılan pay, dış ülke

ve kuruluşlardan sağlanan dış kredi, burs ve bağışlar, il özel idareleri bütçesinden ayrılan kaynaklar, halk ve kuruluşların eğitime bağışları ile okul aile birliği gelirlerinden oluşmaktadır (MEB, 2017). Ülkemizde de eğitim finansmanında başvurulan kaynaklar ayrıntılı olarak aşağıdaki gibidir (Koç, 2007; Tuzcu, 2006):

- Genel bütçeden ayrılan paylar,
- Eğitime katkı payı (ilköğretim, 4306 sayılı Yasa gereğince),
- Öğrenci katkı payı (Yükseköğretim, 2547 sayılı Yasa gereğince),
- Çıraklık ve Mesleki-Teknik Eğitimi Geliştirme ve Yaygınlaştırma Fonu gelirlerinden ayrılan paylar (3308 sayılı Yasa gereğince),
- Eğitim, gençlik, spor hizmetleri vergisi (3412 sayılı Yasa gereğince),
- Döner sermaye işletmelerinden sağlanan gelirler,
- Dernek gelirleri (okul yaptırma, öğrenci koruma dernekleri vb),
- İl özel idareleri bütçesinden ayrılan paylar,
- Halk (kişi ve kuruluşlar) katkıları-bağışlar,
- Dış ülke ve kuruluşlardan sağlanan krediler, burslar ve bağışlar, İlköğretim okullarının finansmanı 222 Sayılı İlköğretim Kanununa göre şöyle açıklanmaktadır:
- Her yıl devlet gelirlerinin %3 'ünden az olmamak üzere devlet bütçesinden yapılacak yardımlar,
- Özel idare bütçelerine yıllık gelirlerinin en az %20' si oranında konulacak ödenekler,
- Köy okullarında, gelir sağlamak üzere tahsis edilen arazi ve okul bahçesinden elde edilen gelirlerle birlikte köy bütçesine her yıl genel gelirlerinin en az %10'u oranında konulacak ödenekler,
- Okulun parası varsa bunun faiz gelirleri,
- Okulda hurdaya ayrılan malların satışında elde edilen gelirler,
- Vakıf gelirlerinden ayrılacak hisseler de ilköğretimin gelir kaynakları arasındadır.

2.7. Eğitim Harcamaları

Eğitim sürecinin gerçekleştirilmesi için gerekli olan farklı kaynakları sağlayan kişi ve

kurumların, başta devletin bütçesinden olmak üzere aldığı mal ve hizmetler ile yaptıkları yatırımlar eğitim harcaması olarak ifade edilir (Balcı, 2005; akt. Kayahan-Karakul, 2014). Eğitimin planlama, yatırım ve üretim sürecinin gerçekleştirilmesi için kullanılan parasal kaynakların tümü eğitimde harcama olarak tanımlanmaktadır (Adem, 1993).

Birçok gelişmiş ülkenin bütçesi ele alındığında, eğitim harcamaları, kamu sektörünün gerçekleştirdiği en önemli sosyal harcamalardandır. Söz konusu durumun sebebi, eğitim faaliyetinin diğer alanların temel yapısını ve iktisadi büyüme ile kalkınmanın belirleyici ögesini oluşturmasıdır. Eğitim harcamaları tüm sosyal harcama grubu içinde konsolide bütçede nispi ağırlığı en fazla olan kalemi meydana getirmektedir. Türkiye’de toplam sosyal özellikteki harcamaların yaklaşık %70-75’i eğitim harcamalarına ayrılmaktadır (Karaarslan, 2005).

Çizelge 5

OECD Ülkelerinde Kamu Eğitim Harcamalarının GSYİH’ya Oranı

Ülkeler	1995	2000	2006	2009	2015
Almanya	4.5	---	4.4	5.0	3.6
Avusturya	5.5	5.7	5.4	6.0	4.6
Belçika	3.0	---	6.0	6.5	5.4
Danimarka	7.6	8.3	8.0	8.7	---
Finlandiya	7.0	5.9	6.2	6.8	5.6
Fransa	5.9	5.7	5.6	5.8	4.5
Hollanda	4.9	5.0	5.5	5.1	4.3
İngiltere	5.2	4.5	5.5	5.4	4.2
İrlanda	5.0	4.2	4.7	6.5	3.1
İsveç	6.5	7.2	6.7	7.2	5.0
İtalya	4.5	4.4	4.7	4.7	3.3
Portekiz	4.7	5.2	5.1	5.7	4.1
Yunanistan	2.6	3.5	---	---	3.4
Japonya	3.5	3.6	3.5	5.4	2.9
Türkiye	2.3	2.6	2.9	3.8	3.8

Kaynak: OECD (2019), Public spending on education (indicator).

Çizelge 5’de görüldüğü üzere, OECD ülkelerinde eğitim harcamalarının GSYİH’ ya oranının ülkeler bazında gösterimi mevcuttur. Genel itibariyle ortalama oran yüzde 5-6

arası değişmektedir. 2009 yılında bu oranın Danimarka ve İsveç' te %7 üzeri olurken, Türkiye ve İtalya' da oran yüzde 5' ten daha azdır. 2015 yılında neredeyse bütün ülkelerdeki oranların 2009 yılına göre azaldığı görülmektedir. Türkiye'nin diğer ülkelere göre en az orana sahip olduğu da görülmektedir. Ayrıca Türkiye'de 1995 yılından 2009 yılına kadar artış eğilimi olduğu görülmektedir.

Ülkenin eğitim giderleri belirlenirken, öğrenci başına yapılan harcamalar da konunun önemli bir bölümünü oluşturmakta ve bu algı gerek devlet kademelerinde, gerekse yasa koyucular nezdinde yaygınlaşmaktadır. Okul öncesi dönemdeki öğrenci sayıları incelendiğinde; geçen zaman içerisinde eğitime ayrılan bütçe artışının öğrenci sayısındaki artış nedeniyle tatmin edici sınırlara ulaşamadığı görülmektedir. Bu durumu da somut şekliyle, öğrenci başına yapılan harcamaların OECD ortalamasının oldukça gerisinde kaldığını gösteren Çizelge 6 ortaya koymaktadır.

Çizelge 6

OECD Ülkeleri ve Türkiye'de Öğrenci Başına Yıllık Eğitim Harcamaları (2010-2015)/(\$)

Ülkeler	Okul Öncesi Eğitim (Kamu + Özel Toplam)	
	2010	2015
Almanya	---	11.122
Avusturya	6.423	9.824
Belçika	5.809	---
Danimarka	8.197	11.467
Finlandiya	4.839	12.332
Fransa	5.965	7.813
Hollanda	7.073	---
İngiltere	6.438	9.048
İrlanda	6.121	6.106
İsveç	6.582	14.917
İtalya	4.997	6.249
Portekiz	---	---
Yunanistan	---	---
Japonya	2.806	7.499
Türkiye	2.490	3.591
OECD Ortalaması	5.643	9.088

Kaynak: OECD, (2013), OECD (2019), Education spending (indicator).

OECD ülkelerindeki öğrenci başına yapılan yıllık eğitim harcamaları incelendiğinde; 2010 yılı ile 2015 yılı arasında pozitif bir artış görülse de Türkiye'nin OECD ortalamasının üçte bir oranında harcama yaptığı ve diğer ülkelerin çok gerisinde kaldığı görülmektedir. 2010 yılı ile 2015 yılı arasında bütün ülkelerde öğrenci başına yapılan eğitim harcamalarının arttığı görülmektedir. 2015 yılı sonuçlarına göre okul öncesi eğitimde öğrenci başına yapılan harcamalarda en yüksek harcamaların sırayla; İsveç, Finlandiya, Danimarka ve Almanya ülkelerinde gerçekleştiği görülmektedir. Türkiye'nin okulöncesi eğitim düzeyine ayırdığı finansman kaynaklarını artırarak, öğrenci başına harcanan yıllık tutarı da artırması ve planlı bir okullaşma hedefi gerçekleştirmesi gerekmektedir. Ayrıca bu sonuçlar, yapılan bir araştırma sonuçlarındaki birçok ülkede (ABD, Brezilya, Kanada, Arjantin, Güney Afrika, Çin) bölgelerin parasal imkânları ile öğrenci başına yaptıkları harcama miktarları arasında pozitif yönde ilişkinin olduğu sonucuyla paralellik göstermektedir (Sherman ve Poirier, 2007).

2.8. İlgili Araştırmalar

Bu başlık altında eğitim finansmanı ile ilgili literatürdeki çalışmalar incelenmiştir.

Kavak, Ekinci ve Gökçe (1997) tarafından yapılan araştırmada ilköğretim okullarındaki kaynak arayışları ve okullarda kaç türlü para toplandığı araştırılmak istenmiştir. Araştırmada, Ankara il merkezinde bulunan ilköğretim okullarının kaynakları araştırılmış ve başta dergi, diploma ve karne parası olmak üzere 27 farklı bütçe dışı kaynağa sahip oldukları tespit edilmiştir. Ayrıca ilköğretimin finansmanı konusunda, okul müdürleri ve öğretmenlerin çok yönlü bir finansman yaklaşımı içerisinde oldukları belirlenmiştir.

Arslan (2000), araştırmasında “Ankara İlindeki Ortaöğretim Okullarının Özel Gelir Kaynaklarını” tespit etmeyi amaçlamıştır. Araştırma Ankara il sınırları içerisindeki ortaöğretim kurumlarındaki yönetici, öğretmen ve öğrencilere anket uygulanarak gerçekleştirilmiştir. Araştırma örneklemini 14 yönetici, 96 öğretmen ve 500 öğrenci oluşturmuştur. Verilerin analizinde yüzde, frekans ve ki-kare teknikleri kullanılmıştır. Araştırma sonucunda, okulların çoğunun bütçe dışı gelir kaynaklarına başvurduklarını

ve genel bütçe ile il özel idaresi bütçesinden karşılanan yakıt, elektrik, su ve öğrencilere yapılan sosyal yardımlar dışındaki diğer tüm harcamaları bütçe dışı kaynaklardan karşıladıklarını tespit etmiştir. En fazla toplanan bütçe dışı gelir kaynağını ise katkı payı ve karne parası adı altında alınan paraların oluşturduğu görülmüştür. Araştırmaya katılan velilerin büyük bir çoğunluğunun ekonomik durumunun iyi olmadığı ve bu katkı paralarını devletin karşılaması gerektiğini ifade ettikleri görülmüştür. Ayrıca öğretmenlerde sınıfta para toplama işlerinin kendilerini kötü hissettirdiğini ve ders akışını olumsuz etkilediğini, kendilerine duyula saygıyı azalttığını ifade etmişlerdir.

Akça (2002), araştırmasında ailelerin ilköğretim kademesinde yaptıkları eğitim harcamaları belirlemek istemiştir. Araştırma örneklemini Ankara Büyükşehir Belediyesi sınırları içinde yer alan sekiz ilçenin her birinden rastlantısal olarak seçilen sekiz ilköğretim okulunda müdürler ve çocukları bu okullarda öğrenim gören veliler oluşturmuştur. Verilerin analizinde yüzde, frekans ve frekansa bağlı olarak sıralama tekniği kullanılmıştır. Araştırmadan elde edilen bulgularda, ailelerin ilköğretim eğitimi için yaptıkları harcamaların, aile gelirinin önemli bir bölümünü oluşturduğu görülmüştür. Ailelerin çocuklarını okula gönderebilmek için yaptıkları eğitim harcamalarının, yıllık bütçelerinin %8.4'ünü oluşturduğu belirlenmiştir. Ayrıca okulların finansman sıkıntısını aşmak için bütçe dışı kaynaklara yöneldikleri belirlenmiştir. Aileler sürekli para toplanması yerine eğitimin belirli bir ücretinin olmasını düşündükleri ifade etmişlerdir. Ayrıca öğretmen ve yöneticiler para toplama işleri yüzünden eğitimci kimliklerinin geri planda kaldığını ifade etmişlerdir.

Laingok (2004) tarafından yapılan çalışmada, Çin'de okul özerkliği ve yerelleşme bağlamı içerisinde, devlet ve özel okullar arasında bir karşılaştırma yapılmak istenmiştir. Çin hükümetinin eğitimin finansmanındaki sorumluluğunu azaltarak bu görevi yerel yönetimlerine aktardığını görülmüştür. Bu durumda okulların gelir yaratma politikaları izlediği görülmüştür. Araştırmanın gerçekleştirildiği Guangdong Eyaleti'nde öğrenci başına yapılan harcamaların % 80'ini hükümet karşılarken, geri kalan kısmının tamamını ise okulların gelir yaratma yöntemiyle karşıladıkları görülmüştür. Okulların devamlılık arz eden ticari girişimler yaptıkları ve mevcut öğrencileri dışından sponsorluk adında para topladıkları tespit edilmiştir. Örneklem dahilindeki okullardan birinin, üç tasarlama ve bilgisayar teknoloji şirketi kurduğu görülmüştür. Şirket gelirlerinin bir kısmı sponsor gelir olarak okula ayrılmaktadır.

Ho (2006)'nın "Tayvan'da Okul Öncesi Eğitim Politikası" adlı çalışmasında, önceleri

kamu okul öncesi eğitim kurumlarına destek veren hükümetin, 2000 yılının sonlarından itibaren özel okul öncesi eğitim kurumlarını desteklediği çeşitli rakamlarla ortaya konulmuştur. 2000 yılında okul öncesi eğitim çağı çocuklarının % 30'unun kamu kurumlarına devam etmesi ve özel okul öncesi eğitim kurumlarındaki ücretin artmasının, özellikle yoksul kesimde bir eşitsizliğe yol açtığı belirtilmiştir. Ho, bu durumu eğitimde neo-liberal düşüncenin bir uzantısı olarak kabul etmektedir.

Oberemko (2006) araştırmasında, okul öncesi eğitim ve yetiştirmede hane halkı harcamalarını belirlemeyi amaçlamıştır. Araştırma kapsamında, Moskova ve Rusya'nın eyaletlerinde okul öncesi eğitime yönelik katılımı, harcamaları ve harcama türlerini incelemiş ve veriler anket yoluyla toplanmıştır. Araştırma örneklemini, Moskova'da 284, diğer eyaletlerde toplam 772 okul öncesi eğitim velisi oluşturmuştur. Araştırma sonuçlarına göre Moskova'da devletin okul öncesi eğitim kurumlarına devam eden çocukların oranı %76.1 iken, diğer eyaletlerde %70.8'dir. Özel okul öncesi eğitim kurumlarına devam eden çocukların oranı Moskova'da 4.6 ve diğer eyaletlerde 2.2 olarak tespit edilmiştir. Moskova'da ve diğer eyaletlerde veliler, okul öncesi eğitim için sırasıyla kitap ve kırtasiye malzemelerine, kayıt parası ve çeşitli hediyelere finansman sağlamışlardır. Ayrıca velilerin %70 oranla en çok harcamayı kitap ve kırtasiye malzemelerine ödedikleri tespit edilmiştir. Araştırmada okul öncesi kurumlarının maddi durumu iyi olanların oturduğu bölgelerde yoğunlaştığı ve yoksul kesimin okul öncesi eğitimden faydalanamadığı görülmüştür. Bu sonucun okul öncesi eğitim hizmetlerine erişimde eşitsizlik yarattığı söylenebilir.

Aydoğdu'nun (2010), çalışmasında eğitimde finansman aracı olarak devlet bütçesinden aktarılan pay dışındaki Okul Aile Birliği gelirlerinin öğrenci maliyetlerine katkısı ortaya konmak istenmiştir. Veriler, Eskişehir ilindeki İl/İlçe Milli Eğitim Müdürlüklerinden elde edilmiştir. Verilerin analizinde Veri Zarflama Analizi ile etkinlik ölçümleri yapılmıştır. Söz konusu çalışmada Türkiye'deki ve Dünyadaki Bazı ülkelerin ilköğretim Eğitim düzeyine ayırdıkları eğitim finansmanlarını karşılaştırılmıştır. Maliyet hesaplamalarında 2008 ve 2009 yılları maliyetlerini ayrı ayrı hesaplamıştır. Hesaplama; Devlete Maliyet; devletten okula aktarılan; Elektrik, Yakacak (doğalgaz, kömür), telefon, su gideri gibi cari giderler ile personel giderleri toplanarak, okulun öğrenci sayısına bölünerek hesaplanmıştır. Araştırmadan elde edilen bulgulara göre, ilköğretim okulunda okuyan bir öğrenci maliyetinin, Okul Aile Birliği Gelirleri dikkate alındığında 2008 yılında 49 TL' lik, 2009 yılında ise 50 TL' lik bir fark meydana

geldiği görülmüştür. Bu sonuçtan hareketle de Okul Aile Birliği Gelirlerinin okulların cari giderleri için de kullanılması durumunda genel bütçeden aktarılan payların azaltılması sağlanacağı söylenmiştir.

Saklan (2011) tarafından yapılan araştırmanın amacı, 2001-2011 yılları arasında okul öncesi eğitime ilişkin sayısal değişkenleri incelemek, MEB genel bütçesinden okul öncesi eğitime ayrılan kaynakları belirleyerek; okul öncesi eğitimin finans kaynakları hakkında okul yöneticisi, öğretmen ve veli görüşlerini belirleyebilmektir. Araştırma örneklemini, 2010-2011 öğretim yılında Amasya ili ve Göynücek, Suluova, Merzifon ve Taşova ilçelerinde resmi ilköğretim okulları ve bağımsız anaokullarında görev yapmakta olan 55 yönetici, 88 öğretmen ve 99 veli oluşturmuştur. Araştırmada yarı-yapılandırılmış görüşme yöntemi ve doküman incelemesi ile veriler toplanmıştır. Verilerin analizinde ise içerik analizi yöntemi kullanılmıştır. Araştırma sonucunda, 2001-2011 yılları arasında okul öncesi eğitimde öğrenci ve öğretmen sayılarının, okullaşma oranlarının artış gösterdiği; öğrenci/öğretmen oranının 2008 yılına kadar arttığı, sonra bir düşüş gösterdiği görülmüştür. Katılımcılar okul öncesi eğitimin önemsenmesi, zorunlu hale getirilmesi ve kamu bütçesinden okul öncesi eğitime ayrılan kaynakların yeterli düzeye gelmesini istediklerini ifade etmişlerdir. Yönetici ve öğretmenler okul öncesi eğitim için kendilerinin de maddi destekte bulduklarını ifade etmişler, buna karşılık velilerin tamamı aidat vb. maddi kaynakların alınması karşısında memnuniyetsizliklerini dile getirmişlerdir. Katılımcıların çoğunluğu okul öncesi eğitimin finansmanının devlet tarafından karşılanması gerektiğini ifade ederken, düşük payede bir kısmı özel kişi, kurum ve kuruluşların da destek olması gerektiğini dile getirmiştir.

Akgül (2011) tarafından yapılan araştırmanın amacı; Avrupa Birliği Ülkeleri (Almanya, Finlandiya, İngiltere, Portekiz) ile Türkiye' de ilköğretim ve ortaöğretim finansmanının karşılanma durumunun incelenmesidir. Araştırma sonucunda elde edilen bulgulara göre; Almanya, Finlandiya, İngiltere, Portekiz' de ilköğretim ve ortaöğretimde eğitimin finansman merkezi, yerel ve bölgesel olarak üç farklı şekilde örgütlenmiştir. Türkiye' de ise ilköğretim ve ortaöğretimde eğitimin finansman merkezi şekilde örgütlenmiştir. Almanya, Finlandiya, İngiltere, Portekiz eğitim sisteminde ilköğretim ortaöğretimde ve mesleki ortaöğretimde öğrencilere ve eğitim kurumlarına yapılan harcamalar, öğretmen maaşları; Türk eğitim sistemindekine göre yüksek bütçeye dayalıdır. Türkiye' deki eğitim harcamalarının AB Ülkeleri ortalamasının altında kaldığı, yanı sıra Avrupa

Birliği Ülkelerinin eğitim sisteminde ilköğretim ve ortaöğretimde sınıf başına düşen öğrenci sayısı ile öğretmen başına düşen öğrenci sayısının Türk eğitim sistemine göre daha az olduğu sonuçlarına ulaşılmıştır.

Gökmen Kaya (2017) yaptığı çalışmasında, vergi gelirleri dağılımına ek olarak, gelir dağılımı sorununun eğitime katılımı nasıl etkilediğini araştırmıştır. Bu çalışmada araştırma hazır veriler üzerinden yapılmıştır. Türkiye'nin ve diğer OECD ülkelerinin eğitim harcamaları, vergi gelirleri ve gelir dağılımı karşılaştırmalı olarak analiz edilmiştir. Değişkenler, Granger nedensellik testine tabi tutulmuştur. Araştırmadan elde edilen bulgulara göre gelir dağılımındaki adaletsizliğin ikincil dağılım mekanizması olan vergi gelirleri dağılımıyla çözülmediği ve buna bağlı olarak da alt gelir grubunda bulunanların eğitim fırsatlarından yoksun kaldığı sonucuna ulaşılmıştır. Bu sonuçtan hareketle de, neo-liberal politikaların, eğitimin özelleştirilmesine yönelik önerisine karşı çıkılmış ve eğitimin kamusal kaynaklarla finanse edilmesi gerekliliği ortaya çıkartılmıştır.

Literatürdeki araştırmalar incelendiğinde eğitimin her kademesine yönelik eğitim finansmanı araştırmalarının yapıldığı ve çeşitli model önerileri sunulduğu görülmektedir. Özellikle ilköğretim ve okul öncesi eğitim kurumlarındaki eğitim harcamalarına, ailelerin de katkı sağladığı ve bunun öğretmenler ve yöneticiler de dâhil çeşitli sosyal sorunlara yol açtığı görülmektedir. Öğretmen ve yöneticiler para toplamayarak eğitime finansman oluşturmaktan memnun olmasalar da imkân yetersizliğinden dolayı bunu mecburi olarak görmektedirler. Aileler ise bu harcamaları devletin yapması gerektiğini fakat sürekli para toplamak yerine belirli ücret istenmesi gerektiğini dile getirmişlerdir.

BÖLÜM III

YÖNTEM

3.1. Araştırmanın Modeli

Bu çalışmada geçmişte ya da hala devam etmekte olan mevcut durumu olduğu gibi ortaya koymayı amaçlayan tarama modelinden (Karasar, 2002) yararlanılmıştır. Bu kapsamda çalışma betimsel bir araştırma olarak desenlenmiş ve gerçekleştirilmiştir.

3.2. Evren ve Örneklem

Çalışmanın evrenini, Muğla İli Menteşe İlçesi sınırları içinde yer alan 39 okul öncesi eğitim kurumunda öğrenim gören 1.301 öğrencinin velisi oluşturmaktadır. Bütün velilere ulaşmanın zaman ve emek bakımından mümkün olmadığı düşünüldüğünden evreni temsil edecek bir örneklem alınması uygun görülmüştür. Bu çerçevede örneklem büyüklüğü %95 güven düzeyi için 297 kişi olarak hesaplanmıştır. Anketlerin geri dönüşünde eksiklikler ve özensiz doldurma olabileceği olasılığı göz önüne alınarak, ulaşılmaması gereken veli sayısı 310 olarak belirlenmiştir. Uygulama yapılacak okulların seçiminde kırsal/kentsel ayrımı yanında, velilerin sosyo-ekonomik düzeyleri de göz önünde bulundurulmuştur. Örneklem girecek velilerin belirlenmesinde, oransız küme örnekleme tekniği kullanılmıştır. Her bir okul bir küme olarak kabul edilmiş ve rastlantısal olarak örnekleme dâhil edilmiştir. 310 velinin tamamından geri dönüş sağlanmış olup, araştırmanın örneklemini 310 veli olarak oluşturmuştur. Örneklemde yer alan velilerin 65'i (%20.07) kırsal yerleşim birimlerinde, 245'i (%79.03) kentsel

yerleşim birimlerinde oturmaktadırlar.

3.3. Veri Toplama Araçları

Araştırmada velilerin yaptıkları harcamalara ilişkin veriler araştırmacı tarafından geliştirilen veri toplama aracının (soru formunun) 2013-2014 eğitim yılı son ayı içerisinde örnekleme belirtilen velilere uygulanmasıyla toplanmıştır.

Veri toplama aracının geliştirilmesi amacıyla Muğla ili Menteşe ilçesi sınırları içinde yer alan (hem kırsal hem de kentsel yerleşim birimlerinde) 10 okul yöneticisi, 10 öğretmen ve 15 öğrenci velisiyle 2013-2014 eğitim-öğretim yılı başında görüşmeler yapılmıştır. Bu görüşmelerde okul öncesi eğitim kurumlarının velilerden taleplerinin neler olduğu belirlenmeye çalışılmıştır.

Ayrıca 10 farklı okuldaki velilere gönderilen malzeme listeleri alınmıştır. Soru formunun geliştirilmesinde, 15 farklı uzman görüşüne dayalı kapsam geçerliği sağlanmıştır. Veri toplama aracı EK-1'de yer almaktadır.

3.4. Verilerin Çözümlemesi

Araştırma verilerinin çözümlemesinde frekans, yüzde ve aritmetik ortalama kullanılmıştır. Öncelikle okul öncesi eğitime yönelik harcama yapan ve yapmayan veli sayısı ve yüzdesi hesaplanmıştır. Harcama yapan velilerin harcamaları kırsal ve kentsel yerleşim yerine göre ayrıştırılarak her bir harcama kalemi için toplam ve ortalama harcama miktarları hesaplanmıştır. Daha sonra tüm harcama kalemleri birleştirilerek okul öncesi eğitime velilerin yaptıkları özel harcamaların genel görünümü ortaya konmuştur.

Araştırmanın verileri 2013-2014 öğretim haziran ayında elde edilmiştir. Yazım sürecindeki gecikme nedeniyle tezin yazıldığı 2019 yılına göre parasal değerler güncellenmiştir. Harcamaların yapıldığı öğretim yılı ve tezin raporlaştırıldığı öğretim yılı ortası olan şubat ayı hesaplamalarda esas olarak alınmıştır. Belli bir tarihteki parasal değeri Türkiye İstatistik Kurumu Tüketici Fiyatları Endeksi (TÜFE) değişim oranları kullanılarak değer dönüştürme aracı yardımıyla parasal değerler güncellenmiştir.

(https://biruni.tuik.gov.tr/medas/donusum_hesap.zul). Bahsedilen gncellemeler Şu aşağıdaki 3rnekteki Şekilde yapılmıştır:

2014 Şubat - İlk Endeks – 234,54 TL

2019 Şubat – Son Endeks – 398,71 TL

4.950 TL (2014) = 8.414,83 TL (2019)

Değişim Oranı %70

Elde edilen veriler ilgili b3l3mde, iki yılın toplam harcama ve ortalama harcama tutarları Şeklinde tablolaŐtırılarak sunulmuştur.

Ulaşılan sonuÇlar ilgili alan yazına dayalı olarak tartıŐılmıŐtur

BÖLÜM IV

BULGULAR

Bu bölümde araştırma verilerinin çözümlenmesinden elde bulgulara yer verilmiştir.

4.1. Veliler Tarafından Yapılan Harcama Türleri ve Miktarlarına İlişkin Bulgular

Araştırmanın birinci alt problemi okul öncesi eğitim kurumlarına devam eden öğrenci velilerinin kırtasiye malzemeleri, sosyal etkinlikler, eğitim aidatı, temizlik malzemeleri, ulaşım harcamaları, öz bakım ihtiyaçları için istenen malzemeler, gıda harcamaları, okula yapılan yardım ve bağışlar, eğitsel materyaller, yardımcı personel için yaptıkları harcamaların miktarlarını kırsal ve kentsel yerleşim birimlerini temele alarak belirlemeye yöneliktir. Bu çerçevede bulgular tartışılarak sunulmuştur.

4.1.1. Kırtasiye Malzemeleri İçin Yapılan Harcamalar

Çizelge 7’de öğrenci velilerinin okuldan istenen kırtasiye malzemelerine yönelik yaptıkları harcama miktarlarının dağılımı yer almaktadır.

Çizelge 7

Kırtasiye Malzemeleri İçin Yapılan Yıllık Harcamalar (TL)

	n	%	Toplam Harcama		%	Ortalama Harcama	
			(2014)	(2019)		(2014)	(2019)
Harcama yapan	310	100	135.585	230.489,88	100	437	742.89
Kırsal	65	21	9.165	15.580,19	6,8	141	239.70
Kentsel	245	79	126.420	214.909,69	93,2	516	877.18
Harcama yapmayan	-	-	-	-	-	-	-
Toplam	310	100	-	-	-	-	-

Kentteki ve kırsal yerleşim birimindeki velilerin tamamının okul tarafından istenen kırtasiye malzemeleri için 2014 yılı fiyatlarıyla yıllık ortalama 437 TL, 2019 fiyatlarıyla 742,80 TL harcama yaptıkları görülmektedir. Yapılan toplam harcamanın yalnızca %6,8'i kırsal yerleşim birimlerindeki veliler tarafından yapılmıştır. Kent merkezindeki öğrenci velilerinin yaptıkları yıllık ortalama kişi başı harcama miktarının, kırsal bölgedeki velilerin yaptığı harcama miktarını 3,5 katı aştığı görülmektedir.

4.1.2. Sosyal Etkinlikler İçin Yapılan Harcamalar

Çizelge 8'de öğrenci velilerinin okuldan istenen, çocuklarının sosyal etkinliklere katılımı için yaptıkları harcama miktarlarının dağılımı yer almaktadır.

Çizelge 8

Sosyal Etkinliklere Katılım İçin Yapılan Harcamalar (TL)

	n	%	Toplam Harcama		%	Ortalama Harcama	
			(2014)	(2019)		(2014)	(2019)
Harcama yapan	302	97,4	103.918	176.657,06	100	344	584.79
Kırsal	62	20,5	5.518	9.380,41	5,3	89	151.30
Kentsel	240	79,5	98.400	167.276,64	94,7	410	696.99
Harcama yapmayan	8	2,6	-	-	-	-	-
Toplam	310	100	-	-	-	-	-

Çizelge 8 incelendiğinde, okuldaki sosyal etkinlikler için velilerin %97,4'ünün 2014 yılı fiyatlarıyla yıllık ortalama 344 TL, 2019 fiyatlarıyla 584.79 TL harcama yaptıkları

görülmektedir. Yapılan toplam harcamanın yalnızca %94,7'si kentsel yerleşim birimlerindeki okullara devam eden öğrenci velileri tarafından yapılmıştır. Sosyal etkinliklere katılım için harcama yapmayan velilerin sadece %2,6 (8 kişi) olduğu görülmektedir. Tabloya göre kentteki velilerin, kırsaldaki velilerden yaklaşık 5 kat daha fazla harcama yaptıkları görülmektedir.

4.1.3. Okul Aidatı İçin Yapılan Harcamalar

Çizelge 9'da öğrenci velilerinin okul tarafından istenen okul aidatı için yaptıkları harcama miktarlarının dağılımı yer almaktadır.

Çizelge 9

Okul Aidatı İçin Yapılan Harcamalar (TL)

	n	%	Toplam Harcama		%	Ortalama Harcama	
			(2014)	(2019)		(2014)	(2019)
Harcama yapan	302	97,4	263.046	447.169,23	100	871	1480.67
Kırsal	59	19,5	20.532	34.903,70	7,9	348	591.59
Kentsel	243	80,5	242.514	412.265,53	92,1	998	1696.57
Harcama yapmayan	8	2,6	-	-	-	-	-
Toplam	310	100	-	-	-	-	-

Çizelge 9'a göre velilerin %97,4'ü okul aidatı için 2014 yılı fiyatlarıyla yıllık ortalama 871 TL, 2019 fiyatlarıyla ise 1480.67 TL harcama yaptıkları görülmektedir. Velilerin %2,6'sı okul aidatı için herhangi bir harcama yapmamıştır. Ayrıca kentteki okul aidatı harcamalarının, kırsaldaki velilerin yapmış olduğu okul aidatı harcamalarının neredeyse 3 katı olduğu görülmektedir.

4.1.4. Temizlik Malzemeleri İçin Yapılan Harcamalar

Çizelge 10'da öğrenci velilerinin okul tarafından istenen temizlik malzemeleri için yaptıkları harcama miktarlarının dağılımı yer almaktadır.

Çizelge 10

Temizlik Malzemeleri İçin Yapılan Harcamalar (TL)

	n	%	Toplam Harcama		%	Ortalama Harcama	
			(2014)	(2019)		(2014)	(2019)
Harcama yapan	285	91,9	112.571	191.366,86	100	394	669.79
Kırsal	62	22	20.026	34.043,52	2,7	323	549.09
Kentsel	223	78	92.545	157.323,34	97,3	415	705.49
Harcama yapmayan	25	8,1	-	-	-	-	-
Toplam	310	100	-	-	-	-	-

Çizelge 10'a göre, velilerin %91,9'u okul tarafından talep edilen temizlik malzemeleri için 2014 yılı fiyatlarıyla ortalama 394 TL, 2019 fiyatlarıyla 669.79 TL harcama yaptıkları görülmektedir. Kırsal kesimdeki veliler, toplam harcamaların yalnızca %2,7'sini yaparken, kentsel kesimdeki veliler %97,3'ünü yapmaktadırlar. Kırsal ve kentsel bakımdan velilerin yaptıkları harcamalar arasındaki fark diğer harcama kalemleri ile karşılaştırıldığında görece daha az görünmektedir.

4.1.5. Ulaşım Harcamaları

Çizelge 11’de öğrenci velilerinin ulaşım giderleri için yaptıkları harcama miktarlarının dağılımı yer almaktadır.

Çizelge 11

Ulaşım Giderleri İçin Yapılan Harcamalar (TL)

	n	%	Toplam Harcama		%	Ortalama Harcama	
			(2014)	(2019)		(2014)	(2019)
Harcama yapan	232	74,8	166.697	283.379,21	100	718	1220.58
Kırsal	13	5,6	4.199	7.138,16	2,5	323	549.09
Kentsel	219	94,4	162.498	276.241,06	97,5	742	1261.37
Harcama yapmayan	78	25,2	-	-	-	-	-
Toplam	310	100	-	-	-	-	-

Çizelge 11 incelendiğinde, okula ulaşım için velilerin %74,82’si 2014 yılı fiyatlarıyla ortalama 718 TL, 2019 fiyatlarıyla 1220.58 TL harcama yapmaktadır. harcama yaparken, %25,2’sinin harcama yapmadığı görülmektedir. Harcama yapan velilerin %94,4’ü toplam harcamaların %97,4’ünü yaptığı görülmektedir. Kentteki veliler kırsaldaki velilerin 2 katını aşan bir harcama yapmaktadırlar.

4.1.6. Öğrenci Öz Bakımı İçin Yapılan Harcamalar

Çizelge 12’de velilerin öğrenci öz bakımı için yaptıkları harcama miktarlarının dağılımı yer almaktadır.

Çizelge 12

Öğrenci Öz Bakımı İçin Yapılan Harcamalar (TL)

	n	%	Toplam Harcama		%	Ortalama Harcama	
			(2014)	(2019)		(2014)	(2019)
Harcama yapan	270	87,1	91.974	156.352,66	100	340	577.99
Kırsal	51	18,8	3.060	5.201,90	3,3	60	102
Kentsel	219	81,1	88.914	151.150,77	96,7	406	690.19
Harcama yapmayan	40	12,9	-	-	-	-	-
Toplam	310	100	-	-	-	-	-

Çizelge 12 incelendiğinde, velilerin %87,1'i öğrencilerin okuldaki öz bakım için 2014 yılı fiyatlarıyla ortalama 340 TL, 2019 fiyatlarıyla 577.99 TL ortalama harcama yaptıkları görülmektedir. %12,9'unun bu kapsamda bir harcama yapmadığı görülmektedir. Harcama yapan velilerin %81,1'ni kentteki veliler oluştururken, %18,8'ini kırsaldaki veliler oluşturmaktadır. Kentteki velilerin kırsaldaki velilerden gerek yaptıkları harcama miktarı bakımından gerekse de harcama yapan kişi sayısı bakımından büyük bir farkla ayrıldıkları görülmektedir. Kentsel alandaki velilerin öğrenci öz bakımı için yaptıkları harcamanın kırsal alandaki harcamaların yaklaşık 7 katı olduğu görülmektedir.

4.1.7. Beslenme-Gıda Harcamaları

Çizelge 13'te velilerin çocuklarının okuldaki beslenme gereksinimlerini karşılamak için yaptıkları harcama miktarlarının dağılımı yer almaktadır.

Çizelge 13

Beslenme-Gıda Harcamaları (TL)

	n	%	Toplam Harcama		%	Ortalama Harcama	
			(2014)	(2019)		(2014)	(2019)
Harcama yapan	284	91,6	126.131	214.418,40	100	445	756.48
Kırsal	53	18,7	8.321	14.145,42	6,6	157	266.89
Kentsel	231	81,3	117.810	200.272,98	93,4	510	866.98
Harcama yapmayan	26	8,4					
Toplam	310	100	-	-	-	-	-

Çizelge 13'te velilerin beslenme-gıda için 2014 yılı fiyatlarıyla ortalama 445 TL, 2019 fiyatlarıyla 756.48 TL harcama yaptığı görülmektedir. Kentteki ve kırsaldaki her iki veli grubunun da yaptıkları harcamalar arasında önemli bir farklılık bulunmamakla birlikte, diğer harcama kalemlerinde olduğu gibi gıda harcamalarında da kentteki velinin kırsaldaki velinin yaklaşık 4 katı kadar yıllık ortalama harcama yaptığı görülmektedir. Harcama yapmayan veli sayısı ise 26'dır. Kırsal alandaki gıda harcamalarının az olmasının nedeni olarak da, bu alandaki öğrencilerin evlerinin okula yakın olmasından dolayı beslenme ihtiyaçlarını çoğunlukla evlerinde karşılıyor olmaları görülmektedir.

4.1.8. Okula Yapılan Yardım ve Bağışlar

Çizelge 14’te velilerin okula yaptıkları yardım ve bağışlara yönelik yapmış oldukları harcama miktarlarının dağılımı yer almaktadır.

Çizelge 14

Okula Yapılan Yardım ve Bağışlar (TL)

	n	%	Toplam Harcama		%	Ortalama Harcama	
			(2014)	(2019)		2014)	(2019)
Harcama yapan	149	48,1	84.298	143.303,72	100	566	962.18
Kırsal	7	4,7	518	880,58	,6	74	125.80
Kentsel	142	95,3	83.780	142.423,14	99,4	590	1002.98
Harcama yapmayan	161	51,9	-	-	-	-	-
Toplam	310	100	-	-	-	-	-

Çizelge 14’e göre, velilerin okula yardım ve bağış için 2014 yılı fiyatlarıyla ortalama 566 TL, 2019 fiyatlarıyla 962.18 TL harcama yaptıkları görülmektedir. Okula yapılan yardım ve bağışlara harcama yapan 149 veliden yalnızca 7’sinin kırsaldaki velilerden oluştuğu, aylık harcama miktarının ise kentteki velinin 590 TL’lik giderine karşılık kırsaldaki velilerin 74 TL’lik giderleri olduğu görülmektedir. Kentteki ve kırsaldaki her iki veli grubunun da yaptıkları harcamalar arasında rakamsal olarak önemli bir farklılık bulunmaktadır. Ayrıca katılımcıların %51,9 oranlık kısmının ise okula herhangi bir yardım veya bağış vermediği görülmektedir.

4.1.9. Eğitsel Materyaller İçin Yapılan Harcamalar

Çizelge 15'te velilerin eğitsel materyaller için yapmış oldukları harcama miktarlarının dağılımı yer almaktadır.

Çizelge 15

Eğitsel Materyaller İçin Yapılan Harcamalar (TL)

	n	%	Toplam Harcama		%	Ortalama Harcama	
			(2014)	(2019)		(2014)	(2019)
Harcama yapan	276	89,0	98.727	167.832,53	100	358	608.59
Kırsal	45	16,3	3.555	6.043,38	3,6	79	134.30
Kentsel	231	83,7	95.172	161.789,15	96,4	412	700.39
Harcama yapmayan	34	11,0	-	-	-	-	-
Toplam	310	100	-	-	-	-	-

Çizelge 15 incelendiğinde, velilerin eğitsel materyaller için 2014 yılı fiyatlarıyla ortalama 358 TL, 2019 fiyatlarıyla 608 TL harcama yaptığı görülmektedir. Diğer harcama kalemlerinde olduğu gibi, kentteki velilerin kırsaldaki velilerden açık ara bir yüzdeler ve mali gider ile ayrıldığı, kentteki velinin yıllık ortalama 5 katı daha fazla bir harcama yaptığı ve her iki veli grubunun yaptıkları harcamalar arasında rakamsal olarak önemli bir farklılık olduğu görülmektedir. Katılımcıların %11'lik bir kısmı ise eğitsel materyaller için herhangi bir harcama yapmadığını ifade etmiştir.

4.1.10. Yardımcı Personel İçin Yapılan Harcamalar

Çizelge 16’da velilerin okul tarafından istenen yardımcı personel ücretleri için yapmış oldukları harcama miktarlarının dağılımı yer almaktadır.

Çizelge 16

Yardımcı Personel İçin Yapılan Harcamalar (TL)

	n	%	Toplam Harcama		%	Ortalama Harcama	
			(2014)	(2019)		2014)	(2019)
Harcama yapan	184	59,4	95.180	161.802,75	100	517	878.88
Kırsal	11	6,0	1.760	2.991,94	1,9	160	271.99
Kentsel	173	94,0	93.420	158.810,81	98,1	540	917.98
Harcama yapmayan	126	40,6	-	-	-	-	-
Toplam	310	100	-	-	-	-	-

Çizelge 16 incelendiğinde, velilerin yardımcı personel için 2014 yılı fiyatlarıyla ortalama 517 TL, 2019 fiyatlarıyla 878.88 TL harcama yaptığı görülmektedir. Kırsal bölgelerde okul öncesi eğitim veren kurumların çoğunda yardımcı personel olmayışı, harcama yapan 184 veliden 173 gibi sayıca büyük bir kesiminin kentteki velilerden oluşması sonucunu doğurmuştur.

4.1.11. Velilerin Okul Öncesi Eğitime Yaptıkları Harcamaların Genel Görünümü

Çizelge 17’de velilerin çocuklarının okul öncesi eğitimi süresince yaptıkları harcamalara ilişkin genel veriler sunulmaktadır.

Çizelge 17

Velilerin Okul Öncesi Eğitime Yaptıkları Harcamaların Ortalamaları (TL)

	Kırsal		Kentsel		Genel	
	2014	2019	2014	2019	2014	2019
Okul tarafından istenen kırtasiye malzemeleri	141	239.70	516	877.18	437	742.89
Sosyal etkinlikler	89	151.30	410	696.99	344	584.79
Okula aidatı	348	591.59	998	1696.57	871	1480.67
Okul temizlik malzemeleri	323	549.09	415	705.49	394	669.79
Ulaşım harcamaları	323	549.09	742	1261.37	718	1220.58
Öğrenci öz-bakımı için kullanılan malzemeler	60	102	406	690.19	340	577.99
Beslenme harcamaları	157	266.89	510	866.98	445	756.48
Okula yapılan yardımlar	74	125.80	590	1002.98	566	962.18
Eğitsel materyaller	79	134.30	412	700.39	358	608.59
Yardımcı personel için yapılan ödemeler	160	271.99	540	917.98	517	878.88
Toplam	1754	2981.74	5539	9416.11	4990	8482.83

Kırsal yerleşim birimlerinde öğrenci velilerinin, 2014 yılı fiyatlarıyla ortalama 1754 TL, 2019 fiyatlarıyla ise ortalama 2981,74 TL harcama yaptıkları görülmektedir. Kentsel yerleşim birimlerinde ise veliler 2014 yılı fiyatlarıyla ortalama 5539 TL, 2019 fiyatlarıyla ise ortalama 9416,11 TL harcama yapmışlardır. Kent ve kırsaldaki velilerin toplam geneli 2014 yılı fiyatlarıyla ortalama 4490 TL, 2019 fiyatlarıyla ise 84263,83 TL harcama yapmışlardır. Kentteki veli kırsaldaki veliye göre eğitim harcamaları bakımından dezavantajlı durumdadır. Okul aidatı 2014 ve 2019 yıllarının her ikisinde de hem kırsal hem de kentsel yerleşim birimlerinde en yüksek harcama kalemini temsil etmektedir.

Kırsal ve kentsel bölgelerdeki velilerin yaptıkları harcama tutarları arasında farklılıkların olması çeşitli sosyo-ekonomik şartlardan kaynaklanmaktadır. Örneğin kırsal bölgedeki sosyal olanakların yetersizliğinden dolayı, kentteki okul öncesi eğitim kurumlarına kıyasla fazla sosyal etkinlik düzenlenemeyebilir ve bu kaleme yapılan harcama da kentsel bölgeye göre düşük bir seviyede kalabilir. Bunun doğal sonucu olarak da kentsel bölgedeki gelişmişlikten ve erişim olanaklarının kolaylığından dolayı

sosyal etkinliklere katılım teşvik edilmekte ve veliler de bu kalemlere daha fazla harcama yapmak durumunda kalmaktadırlar.

Okul aidatına ilişkin harcama kalemine baktığımızda ise kırsal ve kentsel bölgeler arasında 3 katı bir farklılık olduğu, kentsel bölgede yapılan harcamanın daha fazla olduğu görülmektedir. Her iki bölgedeki velilerin de en çok harcama yaptığı kalemin olan okul aidat giderlerinin olmasının temel nedeni ise devlet olanaklarının yetersizliğinden dolayı velilerden belirli ücretler talep edilmesi olabilir. Fakat kırsal bölgelerin personel ve öğrenci sayılarının sayıca az olması ve ihtiyaçlarda kısıtlı davranılmasından dolayı bu kaleme yapılan harcamanın, insan ihtiyacının çeşitlendiği ve arttığı kentsel bölgeye göre düşük olması normal sayılabilir.

Okul temizlik malzemeleri harcamalarına bakıldığında iki bölge arasında diğer kalemlere göre daha az bir farkın olduğu görülmektedir. Bunun nedeni iki bölgedeki okul temizlik malzemesi ihtiyaçlarının genellikle aynı olmasından kaynaklandığı söylenebilir.

Öğrenci öz bakım harcamalarının iki bölge arasında önemli oranda farklı olmasının nedeninin kentsel bölgede yaşayanların kişisel bakıma daha çok önem vermesinden kaynaklandığı söylenebilir. Okula yapılan yardımlar konusunda ise aradaki farklılığın nedeninin kentsel bölgelerdeki velilerin ekonomik durumlarının daha iyi olmasından kaynaklandığı ve bu nedenle eğitim için okullara bağış, yardım gibi harcamalar yaptıkları söylenebilir.

Eğitsel materyaller için yapılan harcama farklılığının nedeni öğretmenlerin ekonomik durumları göz önünde bulundurarak yaptıkları etkinlikleri çeşitlendirmelerinden kaynakmış olabilir. Kırsal bölgedeki kırtasiye olanakların yetersizliğinden ve ekonomik durumlar göz önünde bulundurulduğundan, öğrencilerin genellikle ellerinde ya da evlerinde bulunan malzemeleri kullanmaları istenmektedir. Bu nedenle de kırsal bölgedeki eğitsel materyal giderleri kentsel bölgeye daha düşük düzeyde olmuştur.

Son olarak yardımcı personel için yapılan harcamalar arasında iki bölge arasındaki farklılığın, okuldaki öğrenci sayısının farklılığından ve iş yükünün durumundan kaynaklandığı söylenebilir. Örneğin kentsel bölgede çay, temizlik gibi işlere farklı personeller görevlendirilirken, kırsal bölgede bütün işleri tek bir personelin yürütme olanağı vardır. Ayrıca iki bölgedeki personellere ödenen ücretin, bulunulan bölgedeki ekonomik şartlara göre değişmesinden dolayı da olduğu söylenebilir.

Sonuç olarak iki bölgedeki sosyo-ekonomik şartlar harcamalar arasında farklılıklara neden olmuş olabilir. Farklılıkların giderilmesi için iki bölgedeki yaşam şartlarının eşitlenmesi gerekmektedir ki bu da sistem açısından oldukça güç bir iştir. Gelişmekte olan ülkemizde özellikle eğitim için kırsala yapılan yatırımlar gün geçtikçe artmaktadır. Bu yatırımlarla birlikte gelecekte velilerin yaptıkları harcamaların ve harcamalar arasındaki farklılıkların azalacağı söylenebilir.

Ayrıca öğrenci velilerinin okul öncesi eğitim için yaptıkları harcamanın, 2019 para değerine güncellenmesi %70 değişim oranı ile kırsal bölgede 2981.74 TL, kentsel bölgede ise 9416.11 TL düzeyine geldiği görülmektedir.

4.2. Velilerin Yaptıkları Harcamaları Nasıl Değerlendirdiklerine İlişkin Bulgular

Araştırmanın ikinci alt problemi velilerin yaptıkları harcamaları miktar bakımından değerlendirmelerini belirlemeye yöneliktir. Bu kapsamdaki sonuçlar Çizelge 18’de yer almaktadır.

Çizelge 18

Velilerin Yaptıkları Harcamaları Nasıl Değerlendirdiklerine İlişkin Bulgular

Harcama kalemleri	Normal		Fazla		Çok Fazla	
	n	%	n	%	n	%
Okula ulaşım maliyeti	129	41,6	79	25,5	102	32,9
Okul aidat bedeli	45	14,5	115	37,1	148	47,7
Dolaylı yollarla yapılan bağışlar	119	38,4	83	26,8	75	24,2
Okulun temizlik malzemesi ihtiyaçları	62	20,0	88	28,4	133	42,9
Okulda kullanılacak olan eğitim materyalleri	92	29,7	59	19,0	157	50,6
Sosyal etkinliklere katılım ücretleri	16	5,2	69	22,3	221	71,3
Okulda sunulan beslenme giderleri	37	11,9	66	21,3	184	59,4
Evde beslenme hazırlama maliyeti	34	11,0	83	26,8	154	49,7
Yardımcı personel ücreti	108	34,8	53	17,1	128	41,3

Çizelge 18 incelendiğinde, velilerin %41,6’sı okula ulaşım maliyetlerini “normal” olarak değerlendirirken %32,9’u “çok fazla” olarak değerlendirmiştir. Okul aidatı bedellerini velilerin, %47,7’si “çok fazla” ve %37,1’i “fazla” olarak değerlendirmiştir.

Dolaylı yollarla yapılan bağışları velilerin %38,4'ü "normal", %26,8'i "fazla" ve %24,2'si "çok fazla" olarak değerlendirmiştir. Okulun temizlik malzemesi ihtiyaçlarının finansmanı konusunda velilerin %42,9'u "çok fazla" derken %28,4'ü "fazla" şeklinde değerlendirme yapmıştır. Okullarda kullanılacak olan eğitim materyalleri için yapılan finansmana ilişkin velilerin %50,6'sı "çok fazla" ifadesini kullanırken %29,6'sı "normal" olarak değerlendirmiştir. Sosyal etkinliklere katılım ücretlerinde velilerin %71,3'ü "çok fazla" ifadesini kullanmıştır. Diğer harcama kalemleri içerisinde en fazla bulunan kalem sosyal etkinliklere katılım ücretleri olmuştur. Okulda sunulan beslenme giderlerine velilerin %59,4'ü "çok fazla" derken yalnızca %11,9'u "normal" olarak değerlendirme yapmıştır. Evde beslenme maliyeti olarak velilerin %49,7'si "çok fazla" derken, %11'i "normal" olarak değerlendirme yapmıştır. Son olarak yardımcı personel ücretleri konusunda velilerin %41,3 oranla "çok fazla" dedikleri ve %34,8'inin ise "normal" dediği görülmektedir.

4.3. Veli Görüşlerine Göre Okul Öncesi Eğitimin Finansmanının Nasıl Karşılanması Gerektiğine İlişkin Bulgular

Araştırmanın üçüncü temel alt problemi çocukları okul öncesi eğitime giden velilerin okul öncesi eğitimin nasıl finanse edilmesi gerektiğine ilişkin görüşlerini belirlemeye yöneliktir.

Çizelge 19

Veli Görüşlerine Göre Okul Öncesi Eğitimin Finansmanının Nasıl Karşılanması Gerektiğine İlişkin Bulgular

	n	%
Veliler tarafından karşılanmalıdır	2	0,6
Devlet tarafından karşılanmalıdır	276	89,0
Devlet ve veli birlikte karşılamalıdır	32	10,3
Toplam	310	100,0

Araştırmanın bu kapsamdaki temel sonucu velilerin ezici bir çoğunluğunun (%89)'unun okul öncesi eğitimin kamusal olarak finanse edilmesi gerektiği görüşüne sahiptirler. Velilerin onda birisi ise okul öncesi eğitimin karma olarak (kamu+özel) finanse

edilmesi gerektiğini düşünmektedirler. Okulöncesi eğitimin finansmanın veliler tarafından karşılanması gerektiği görüşüne sahip olan veli sayısı ise oldukça azdır (%0,6). Bu sonuçlar velilerin eğitimi kamusal bir hizmet olarak değerlendirdiklerini göstermektedir.

BÖLÜM V

TARTIŞMA, SONUÇ VE ÖNERİLER

Çalışmanın bu bölümünde araştırmadan elde edilen bulgulara göre ilgili literatüre dayalı olarak sonuç ve tartışma yapılacaktır. Çalışma sonuçlarından hareketle öneriler verilecektir.

5.1. Tartışma

5.1.1. Veliler Tarafından Yapılan Farklı Tür ve Miktarlara İlişkin Harcamalar

Okul öncesi eğitimin de dâhil olduğu temel eğitim kamusal niteliği ön plana çıkan, yurttaşların temel insani yeterliklerini kazandırmaya yönelik eğitim hakkı kapsamında değerlendirilmesi gereken bir eğitim türüdür, ayrıca çocukların ilkokula akranlarıyla benzer şekilde başlaması işlevini görür. Konuyu daha açık ve anlaşılır biçimde ortaya koyabilmemiz için Milli Eğitim Bakanlığı tarafından benimsenen genel amaç ve ilkeleri hatırlatmak faydalı olacaktır.

Madde 5- Okul öncesi eğitim kurumlarının amaçları, Türk Milli Eğitiminin genel amaç ve ilkeleri doğrultusunda;

- Çocukların milli, manevi, ahlaki, kültürel ve insani değerlere bağlılığının gelişmesine yardımcı olmak,
- Çocukların bedensel, zihinsel, duygusal ve sosyal yönden gelişmelerini, temel alışkanlıkları kazanmalarını sağlamak,

- Sosyo-ekonomik şartları elverişsiz çevreler ve ailelerden gelen çocuklar için ortak bir yetiştirme ortamı hazırlamak,
- Çocukların Türkçeyi doğru ve güzel konuşmalarını sağlamaktır (www.meb.gov.tr).

Bu yönüyle okul öncesi eğitimin kamusal bir hizmet olarak da değerlendirilmesi gerekir. Ayrıca her hangi bir hizmetin fiyatlandırılmasına temel oluşturan faydanın bölünebilirliği ilkesi bu eğitim türü için geçerli görünmemektedir. Bu nedenlerle bu eğitim türünden kaynaklanan harcamaların kamusal olarak finanse edilmesi gerekir. Araştırma sonuçlarına bakıldığında çocukları devlet okullarına giden velilerin 3013-2014 eğitim yılı dönem sonu itibarıyla ortalama 4990 TL harcama yaptıkları belirlenmiştir. Bu kapsamda yapılan harcamaların yaklaşık %90'ının kentsel kesimdeki okullar için yapıldığı da araştırmanın başka bir sonucudur. Bunun anlamı kamu hizmetleri için yeterince kaynak sağlamayan devlet, velileri dolaylı olarak özel harcama yapmaya yöneltmektedir. Bu durum kentsel yerleşim birimlerindeki okullardaki çocukların olanakları daha iyi okullara devam etmeleri sağlanırken, zaten dezavantajlı konumda olan kırsal kesim çocuklarının dezavantajının artmasına, dolayısıyla fırsat eşitsizliğinin artmasına yol açılmaktadır.

Bu durum kentsel yerleşim birimlerindeki okullardaki çocukların olanakları daha iyi okullara devam etmeleri sağlanırken, zaten dezavantajlı konumda olan kırsal kesim çocuklarının dezavantajının artmasına, dolayısıyla fırsat eşitsizliğinin artmasına yol açılmaktadır. Araştırma bulgularına göre, okuldaki sosyal etkinliklere katılım için harcama yapan veli oranı %97,4 gibi büyük bir yüzdelik dilimi ifade etmekte; özelinde de kentteki velilerin %94,7'si bu kaleme aylık 410 TL harcama yapmaktadırlar. Sosyal etkinliklere katılım için harcamaya yapmayan velilerin sadece 8 kişi olduğu görülmektedir. Yolcu'nun (2007) araştırmasında veliler, okuldan istenen maddi kaynakları karşılayabilmek için çeşitli sıkıntılar çektiklerini ifade etmişlerdir. Çeşitli etkinlikler için paralar istendiğini ve velilerin bazen bunu karşılamak istemedikleri sonucuna ulaşmıştır.

Araştırma bulgularına göre, okul aidatı, hem kırsal hem de kentsel yerleşim birimlerinde en yüksek harcama kalemidir. Velilerden sadece 8'inin aidat giderinin olmadığı görülmektedir. Ayrıca kentteki okul aidatı harcamalarının, kırsaldaki velilerin yapmış olduğu okul aidatı harcamalarının neredeyse üç katı olduğu ve kentsel hayatta daha çok aidat gideri alındığı görülmektedir. Okula yapılan yardım ve bağışlara harcama yapan

149 veliden yalnızca 7'sinin kırsaldaki velilerden oluştuğu, aylık harcama miktarının ise kentteki velinin 590 TL'lik giderine karşılık kırsaldaki velilerin 74 TL'lik giderleri olduğu görülmektedir. Ayrıca katılımcıların %51,9 oranlık kısmının ise okula herhangi bir yardım veya bağış vermediği görülmektedir. Aidat rakamları belirlenirken okulun çevresinin ve öğrencilerin sosyo-ekonomik durumlarının göz önünde bulundurulduğu düşünüldüğünden aradaki farkında bu sebepten kaynaklandığı söylenebilir. Araştırma sonuçları literatürdeki benzer çalışmalar (Akça, 2002; Saklan, 2011; Semercioğlu, 2012) ile paralellik göstermektedir. Semercioğlu (2012), çalışmasındaki bulgulara göre, öğrenci ailelerinin yarısına yakın kısmı katkı payı, 233 öğrenci ailesi çeşitli aidatlar ödemiştir ve 196 öğrenci ailesi okul aile birliğine yardım yapmıştır.

Araştırma sonuçlarına göre, okuldaki sosyal etkinliklere katılım için harcama yapan veli oranı %97,4 gibi büyük bir yüzdellik dilimi ifade etmekte; özelinde de kentteki velilerin %94,7'si bu kaleme aylık 410 TL harcama yapmaktadırlar. Sosyal etkinliklere katılım için harcamaya yapmayan velilerin sadece 8 kişi olduğu görülmektedir.

Yolcu'nun (2007) araştırmasında veliler, okuldan istenen maddi kaynakları karşılayabilmek için çeşitli sıkıntılar çektiklerini ifade etmişlerdir. Çeşitli etkinlikler için paralar istendiğini ve velilerin bazen bunu karşılamak istemedikleri sonucuna ulaşmıştır.

Araştırmanın önemli sonuçlarından birisi okul aidatı için yapılan özel harcamaların yüksekliğidir. Okul aidatı hem kırsal hem de kentsel yerleşim birimlerinde en yüksek harcama kalemini oluşturmuştur. Velilerden sadece 8'inin aidat giderinin olmadığı görülmektedir. Ayrıca kentteki okul aidatı harcamalarının, kırsaldaki velilerin yapmış olduğu okul aidatı harcamalarının neredeyse üç katı olduğu ve kentsel yerleşim yerlerinde daha çok aidat gideri olduğu belirlenmiştir. Yürürlükteki anayasanın (1982) 42. maddesinde yer alan "İlköğretim, kız ve erkek bütün vatandaşlar için zorunludur ve Devlet okullarında parasızdır." hükmüne karşın, yasal olmayan bir uygulamanın varlığından da söz edilebilir.

Araştırma sonucuna göre okula yapılan yardım ve bağışlar yüksek harcama kalemlerinden birisini oluşturmaktadır. Ancak diğer harcama kalemlerine göre bu kapsamda harcama yapan veli sayısı görece daha azdır. Araştırma kapsamındaki 310 veliden 149'unun harcama yaptığı görülmüştür. Bağış yapan velilerin %99,4'ü kentteki velilerden oluşmaktadır. Ayrıca bağış ve yardımlar için yapılan harcamalar bakımından kentteki velinin 590 TL'lik giderine karşılık kırsaldaki velilerin 74 TL'lik gideri olduğu

görülmektedir. Ayrıca katılımcıların %51,9 oranlık kısmının ise okula herhangi bir yardım veya bağış vermediği görülmektedir. Aidat rakamları belirlenirken okulun çevresinin ve öğrencilerin sosyo-ekonomik durumlarının göz önünde bulundurulduğu düşünüldüğünden aradaki farkında bu sebepten kaynaklandığı söylenebilir. Araştırma sonuçları literatürdeki benzer çalışmalar (Akça, 2002; Saklan, 2011; Semercioğlu, 2012) ile paralellik göstermektedir. Semercioğlu'nun (2012) çalışmasındaki bulgulara göre, öğrenci ailelerinin yarısına yakın kısmı katkı payı, 233 öğrenci ailesi çeşitli aidatlar ve 196 öğrenci ailesi de okul aile birliğine yardım yapmıştır.

Araştırma bulgularına göre, okula ulaşım kapsamında yapılan harcamalara ilişkin verilere bakıldığında, kentteki velilerin neredeyse tamamının; buna karşılık kırsaldaki velilerin ise %2,5 gibi düşük bir kesiminin harcama yaptığı görülmektedir. İki bölgedeki velilerin dörtte birinin de harcama yapmadığı görülmektedir. Kentteki ve kırsaldaki her iki veli grubunun da yaptıkları harcamalar arasında oldukça büyük fark bulunmaktadır. Bu durumun nedeni kırsal yerleşim yerlerinde okulların yakın olup araçla ulaşım gerektirmemesi ile ilişkili olabilir. Ayrıca bu harcama kalemi diğer harcama kalemlerinden farklı görünmektedir. Bu harcama okul etkinliklerinin doğrudan gerçekleştirilmesi ile ilgili olmayıp daha çok çocuğun eğitime erişimi ile ilgilidir. Anayasa'da (1982) belirtilen devletin niteliklerinden birisi "sosyal devlet" olma ilkesidir (Madde 2). Sosyal devlet anlayışında temel eğitim çağındaki çocukların eğitime erişiminin sağlanması da devletin sorumluluğudur. Bu çerçevede bu kapsamdaki harcamaların da, özellikle de dezavantajlı ailelerden gelen çocuklar için yapılan harcamaların devlet tarafından yapılması gerekir. Ulusoy (2013) araştırmasında, çocuklarını okula servisle gönderen ailelerin yapmış oldukları harcamanın çocuklarını okula özel arabalarıyla ve yaya olarak gönderen ailelerin yapmış oldukları eğitim harcamalarından daha fazla olduğu sonucunu bulmuştur. Kahveci'nin (2009) çalışması da bu bulguyu destekler niteliktedir. Ayrıca Alderman, Orazem ve Paterno'nun (2001) tarafından Pakistan'da yapılan bir çalışmada çocuğunu kamu okuluna gönderen ailelerin yıllık 280-400 Rupee ulaşım için harcama yaptıkları görülmüştür. Araştırma sonuçlarının literatürle benzerlik gösterdiği söylenebilir.

Araştırma bulgularına göre, kentsel alandaki velilerin öğrencilerin okuldaki öz bakım ihtiyaçları için yaptıkları harcamanın kırsal alandaki harcamaların yaklaşık yedi katı olduğu görülmektedir. Akça (2002) tarafından yapılan çalışmada ilköğretimde çocukları öğrenim gören velilerin, çocuklarının eğitimi için çeşitli kişisel bakım

harcamaları yaptıkları ve özellikle öğrencilerin eğitim öğretim yılı başındaki gereksinimlerinin büyük sıkıntılara sebep olduğu; katkı payı, kırtasiye, giyim, ulaşım, kurs ücreti, kayıt parası, bağış ve diğer giderlerin de yıl boyunca devam ettiği vurgulanmıştır.

Öğrenci velilerinin çok büyük çoğunluğunun (%91,6) öğrencilerin okuldaki beslenmesi için harcama yaptıkları araştırmanın diğer bir sonucudur. Gıda harcamalarında da kentteki veli kırsaldaki velinin yaklaşık 4 katı kadar yıllık ortalama harcama yapmaktadır. Harcama yapmayan veli sayısı ise 26'dır. Kırsal alandaki gıda harcamalarının az olmasının nedeni, bu alandaki öğrencilerin evlerinin yakın olmasından dolayı beslenme ihtiyaçlarını çoğunlukla kendi evlerinde sağlıyor olmalarından olabilir. Tilak (2002), araştırmasında ilkökul ve ikinci kademedede özellikle öğle yemeğinin hane halkı harcamalarını hatırı sayılır derecede artırdığını belirtmiştir. Çünkü okul kantinlerine yapılan harcamalar ailelerin eğitime yaptığı harcamaların % 10'unu oluşturmaktadır. İkili öğretim şeklinde çalışan okullarda ise yemek giderinin çok olmadığı, çünkü öğrencilerin öğleden sonra evlerine gittikleri sonucuna ulaşılmıştır.

Araştırmanın başka bir sonucu da velilerin büyük çoğunluğunun (%92) okula temizlik malzemesi alımları için harcama yapmış olmalarıdır. Bu sonuç okulların temizliğinin bile büyük ölçüde veliler tarafından sağlanan destekle gerçekleştirildiği sonucunu ortaya koymaktadır. Kentteki ve kırsaldaki velilerin yaptıkları harcamalar arasındaki farkın diğer harcama kalemlerine kıyasla, birbirine daha yakın olduğu görülmektedir. Ayrıca, kırsaldaki 65 veliden 62'sinin bu kapsamda harcama yaptığı belirlenmiştir. Bu durum hem kırsalda hem de kentte temizlik harcamalarına katılımın benzer biçimde olduğunu ortaya koymaktadır.

Çocukların yaş özelliklerinden dolayı okul öncesi eğitim sınıflarında yardımcı personel bulundurulması önemlidir. Velilerin yaklaşık %60'ının bu kapsamda harcama yaptığı araştırmanın diğer bir sonucudur. Okul öncesi eğitim kurumlarında çoğunlukla kadrolu personel bulunmamaktadır. Yardımcı personel genellikle velilerin desteğiyle sağlanan geçici görevlilerden oluşmaktadır. Harcama yapan velilerin %94'ünün kent okullarında çocukları olan veliler olduğu araştırma bulgusudur. Kırsaldaki okul öncesi eğitim veren kurumların çoğunda yardımcı personel bulunmadığı görülmektedir. Bu nedenle kentteki velilerin daha çok harcama yaptığı anlaşılmaktadır. Yolcu (2007) araştırmasında, yardımcı personel kadrosunda yeteri kadar hizmetli ve memurun olmaması ve temizlik malzemelerinin sağlanmasında ekonomik sıkıntılar olduğu belirlenmiştir. Araştırma

sonuçları Saklan (2011) ve Yolcu (2007) ile kaynak sıkıntısı yönünden benzerlik göstermektedir.

5.1.2. Velilerin Yaptıkları Harcama Miktarlarını Değerlendirmeleri

Araştırmanın ikinci alt problemi velilerin okul öncesi eğitim için yaptıkları harcamaların miktarını nasıl bulduklarını belirlemeye yöneliktir. Araştırmanın bu kapsamdaki sonuçlarına bakıldığında elde edilen bulgulara göre velilerin %41,6'sı okula ulaşım maliyetlerini normal olarak değerlendirirken %32,6'sı çok fazla olarak değerlendirmiştir. Okul aidatı bedellerini velilerin, %47,7'si çok fazla ve %37'i fazla olarak değerlendirmiştir. Dolaylı yollarla yapılan bağışları velilerin %38,4'ü normal, %26,8'i fazla ve %24,2'si çok fazla olarak değerlendirmiştir. Okulun temizlik malzemesi ihtiyaçlarının finansmanı konusunda velilerin %42,9'u çok fazla derken %28,4'ü fazla şeklinde değerlendirme yapmıştır. Okullarda kullanılacak olan eğitim materyalleri için yapılan finansmana ilişkin velilerin %50,6'sı çok fazla ifadesini kullanırken %29,6'sı normal olarak değerlendirmiştir. Sosyal etkinliklere katılım ücretlerinde velilerin %71,3'ü çok fazla ifadesini kullanmıştır. Diğer harcama kalemleri içerisinde en fazla bulunan kalem sosyal etkinliklere katılım ücretleri olmuştur. Okulda sunulan beslenme giderlerine velilerin %59,4'ü çok fazla derken yalnızca %11,9'u normal olarak değerlendirme yapmıştır. Evde beslenme maliyeti olarak velilerin %49,7'si çok fazla derken, %11'i normal olarak değerlendirme yapmıştır. Son olarak yardımcı personel ücretleri konusunda velilerin %41,3 oranla çok fazla dedikleri ve %34,8 oranla ise normal dedikleri görülmektedir.

Özmen ve Yalçın (2011) çalışmasında, "Türkiye'de Eğitimin Finansmanı ve Eğitim Harcamaları Bilgi Yönetim Sistemi" (TEFBİS) ile ekonomik şeffaflığın sağlanmasıyla okulların buldukları bölgelerdeki sosyal ve ekonomik düzeyine göre, çevre ve aileler tarafından destek bulabileceği öngörülmüştür. Özellikle ekonomik durumu kötü olan bölgelerdeki okulların, gereken şekilde desteklenmediği gösterilerek, bağışlara soğuk bakılan genellikle düşük sosyo-ekonomik bölgelerde bulunan okullara daha fazla finans desteği sağlanabileceği sonuçlarına ulaşılmıştır. Dolayısıyla ailenin eğitime katılımında ekonomik verilerin açıkça sunulması memnuniyet oranlarını etkileyebilir.

TÜİK 2018 yılı Yaşam Memnuniyeti Araştırması sonuçları incelendiğinde, ankete katılan ve çocuğu devlet okuluna devam eden velilerin %44,2'si ile çocuğu özel okula

devam eden velilerin %60,4'ü eğitimde yaşanan sorunlardan biri olarak eğitim masraflarını görüyor. Bu masrafların devlet tarafından karşılanması gerektiği ve fırsat eşitsizliğinin ortadan kaldırılması gerektiği, toplumların mutlu ve üretken hale getirilmesi gerektiği söylenebilir.

5.1.3. Velilerin Okul Öncesi Eğitimin Finansmanının Nasıl Karşlanması Gerektiğine İlişkin Değerlendirmeleri

Araştırma sonuçlarına göre velilerin ezici bir çoğunluğunun (%89)'unun okul öncesi eğitimin kamusal olarak finanse edilmesi gerektiği görüşüne sahiptirler. Bu sonuç velilerin eğitimi kamusal bir hizmet olarak değerlendirdiklerini göstermektedir. Velilerin ilköğretimin (okul öncesi eğitimin de bir parçası bu kademenin bir parçasıdır) ücretsiz sunulması gerektiği yönündeki (Anayasa 1982, madde 42) yasal durumla örtüşen bir anlayışa sahip oldukları söylenebilir. Özgen (1996)'in, araştırmasında özellikle son yıllarda, devlet okullarında, “bağış, kayıt parası, eğitime katkı payı” gibi değişik adlar altında para toplandığına çokça şahit olduğu ve bu durumun da eğitimde eşitliğe zarar verdiği bulgusuna ulaşılmıştır. Okul öncesi eğitimde eşitsizlik olduğu yargısına sahip yöneticiler, maddi durumu iyi olmayan velilerin bu durumdan olumsuz yönde etkilendiği olgusu üzerinde durmaktadırlar. Eğitimin parasız hale getirilmesi gerektiği düşünülmektedir. Saklan (2011), tarafından yapılan araştırmada velilerin %63'ünün okulöncesi eğitimin parasız olması gerektiğini ifade ettiği sonucu bulunmuştur. Yamaç'ın (2010) araştırmasında da, okul yöneticilerinin çok büyük bir bölümü (% 53,62) ilköğretimin finansının devlet tarafından karşılanması gerektiğini ifade etmişlerdir. Bu araştırmalarda da ağırlık okul öncesi eğitimin kamusal olarak ücretsiz sunulması yönünde olduğu görülmektedir. Bu çalışmanın örneklemindeki velilerin daha yüksek düzeyde kamusal finansmandan yana oldukları görülmektedir

Sonuç olarak, çocukları okul öncesi eğitime giden velilerin okula yönelik önemli miktarda harcama yaptıkları, harcamaların kentsel okullar için yüksek olduğu, kırsalda az harcama yapıldığı ve bu durumun çocukların eriştiği okul koşullarını farklılaştırdığı söylenebilir. Veliler okul öncesi eğitimi büyük oranda kamusal olarak finanse edilmesi gereken bir hizmet olarak görmektedirler.

5.2. Sonuçlar

1. Etkinlik temelli bir eğitim sunan okul öncesi eğitim kurumlarında akademik ve sosyal içerikli çalışmalar yapılmaktadır. Bu çalışmalarda da çocuğun ilgi ve dikkatini canlı tutmak, farkındalığını arttırmak bakımından zengin uyaranlara fazlaca gereksinim duyulduğundan diğer eğitim kademelerine göre daha fazla maliyet gerektirmektedir. Bu mali ihtiyaçlar da velilerden karşılanmaya çalışılmaktadır.
2. Kırsal yerleşim birimlerinde 1754 TL, kentsel yerleşim birimlerinde 5539 TL ve ortalama 4990 TL olmak üzere okul öncesi eğitim için veliler önemli miktarda harcama yapmaktadırlar.
3. Velilerin sağladığı daha yüksek katkılar nedeniyle kentsel yerleşim birimlerindeki okullar daha iyi koşullara sahip olurken, kırsal yerleşim birimleri için görece bir dezavantaj ortaya çıkmaktadır: Çocukların ilkokula eşit koşullarda başlaması engellenmiş olmaktadır.
4. Okul aidatı hem kırsal hem de kentsel yerleşim birimlerinde en yüksek harcama kalemidir.
5. Genel olarak velilerin %90 ve daha fazlası okul tarafından istenen kırtasiye malzemeleri, sosyal etkinlikler, okul aidatı, okul temizlik malzemeleri ve okuldaki beslenme kalemlerine yönelik harcama yapmaktadır.
6. Görece daha az sayıda veli okula yardım ve bağışta bulunmaktadır (n=149, %48,1).
7. Çocukları okul öncesi eğitime giden velilerin büyük çoğunluğu (%89) eğitimin kamusal olarak finanse edilmesi gerektiği görüşüne sahiptirler.
8. Velilerin büyük bir bölümü (%71,3) okullarda düzenlenen sosyal etkinlikler için yapılan harcamaları çok fazla bulmaktadırlar.
9. Okulların velilerden talep ettiği farklı kalemlere ait eğitim malzeme, materyal ve etkinliklere ilişkin harcama miktarları kurumun fiziksel donanımı, içinde bulunduğu çevresel etkenler ve ailelerin sosyo-ekonomik koşullara göre değişkenlik göstermektedir.
10. Halen zorunlu eğitim kapsamı dışında tutulan okul öncesi eğitim, kamusal olarak yeterli destek sağlanmadığından, bu eğitimi veren kurumlar kendi içinde zmler üretmeye zorlanmakta ve çeşitli biçimlerde okulun finansal yükünü velilerle paylaştırmaktadırlar.

5.3. Öneriler

1. Okul öncesi eğitimin finansmanı devlet tarafından sağlanmalı ve benzer nitelikteki okullara erişim sağlamak temel politika olmalıdır.
2. Eğitimde fırsat eşitliğini desteklemek amacıyla okul öncesi eğitimin kırsal yerleşim birimlerinde yaygınlaştırılması öncelikli hale getirilmeli ve okullar belirlenecek standartlar çerçevesinde desteklenmelidir.
3. Okul öncesi eğitim kurumlarına okul saatlerinde yeterli ve kaliteli beslenmeyi sağlamak amacıyla okullarda beslenme hizmetleri MEB tarafından sunulmalıdır.
4. MEB okulların cari harcamalarının tamamını karşılayarak okullar arasında farklı koşulların oluşmasını önlemeye çalışmalıdır.
5. Araştırma Muğla İli Mentеше İlçesinde yapıldığından örneklem genişletilerek ve farklı il ve ilçelerde benzer çalışmalar yapılarak karşılaştırmalar yapılabilir, bölgesel farklılıklar ortaya çıkarılabilir.

KAYNAKÇA

- Adem, M. (1993). *Ulusal eğitim politikamız ve finansmanı*. Ankara: Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Yayınları No: 172.
- Akalın, G. (1985, Nisan). *Türkiye'de maliye eğitimine kamu ve özel kesimden yönelen talep hakkında bir yorum, Türkiye 1. Maliye Eğitimi Sempozyumu, 22 - 24 Nisan 1985*, Eskişehir.
- Akay, H. (2012). *Sivil toplum kuruluşlarının yönetim anlayışındaki değişime etkileri*, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Karamanoğlu Mehmet Bey Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü: Karaman.
- Akça, Ş. (2002). *Ailelerin ilköğretim kademesine yaptıkları eğitim harcamaları (Ankara ili örneği)*, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Ankara Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü: Ankara.
- Akgül, E. (2011). *Avrupa Birliği ülkeleri (Almanya, Finlandiya, İngiltere ve Portekiz) ile Türkiye' de ilköğretim ve ortaöğretim finansmanının karşılanma durumunun incelenmesi*, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Yeditepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü: İstanbul.
- Alderman, H., Orazem, F.P. & Paterno, M.E. (2001). School quality, school cost, and the public/private school choices of low-income households in Pakistan. *Journal of Human Resources*, 36, 304-326. Erişim adresi <http://www2.econ.iastate.edu/faculty/orazem/lahore.pdf>
- Altay, S. , İra, N., Bozcan, E.Ü. ve Yenal, H. (2011). Cumhuriyetin kuruluşundan günümüze milli eğitim şuralarında okul öncesi eğitimi ve bugünkü durumu. *E-Journal Of New World Sciences Academy* , 6(1), 660-672. Erişim adresi <https://dergipark.org.tr/download/article-file/185655>
- Arslan, S. (2000). *Ankara ilinde ortaöğretim okullarının özel gelir kaynakları*, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü: Ankara.
- Aydoğdu, H. (2010). *İlköğretimin finansmanı ve eğitimde veri zarflama analizi ile ölçülen performansa dayalı bütçelemeye yönelik bir çalışma*, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Dumlupınar Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü: Kütahya.
- Başal, H. (1988). *Okul öncesi eğitime giriş*. Bursa: Uludağ Üniversitesi.
- Başaran, İ. (2008). *Türk eğitim sistemi ve okul yönetimi*. Ankara: Ekinoks.
- Burrup, P. E. (1996). *Financing of education in a climate of change*. Boston: Allyn And Bacon.
- Bronfenbrenner, U., & Morris, P. A. (2006). *The ecology of developmental processes*. In W. Damon, & R. M. Lerner (Eds.), *Handbook of child psychology: Vol. 1: Theoretical models of human development* (pp. 993–1028). Hoboken, NJ: Wiley.

- Cinoğlu, M., Arslantaş, İ. ve Öztürk, M. (2012). Okul öncesi eğitim kurumlarının velilerden taleplerinin değerlendirilmesi. *Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 9(20), 375-393. Erişim adresi <https://dergipark.org.tr/tr/pub/ksbd/issue/17276/180487>
- Çiçek Sağlam, A. (2015). *Türk eğitim sistemi ve okul yönetimi*. Ankara: Maya Akademi
- Devlet Planlama Teşkilatı (DPT). (1963). *Birinci beş yıllık kalkınma planı*. Ankara: DPT Yayını.
- Devlet Planlama Teşkilatı (DPT). (1968). *İkinci beş yıllık kalkınma planı*. Ankara: DPT Yayını.
- Devlet Planlama Teşkilatı (DPT). (1973). *Üçüncü beş yıllık kalkınma planı*. Ankara: DPT Yayını.
- Devlet Planlama Teşkilatı (DPT). (1979). *Dördüncü beş yıllık kalkınma planı*. Ankara: DPT Yayını.
- Devlet Planlama Teşkilatı (DPT). (1985). *Beşinci beş yıllık kalkınma planı*. Ankara: DPT Yayını.
- Devlet Planlama Teşkilatı (DPT). (1990). *Altıncı beş yıllık kalkınma planı*. Ankara: DPT Yayını.
- Devlet Planlama Teşkilatı (DPT). (1996). *Yedinci beş yıllık kalkınma planı*. Ankara: DPT Yayını.
- Devlet Planlama Teşkilatı (DPT). (2001). *Sekizinci beş yıllık kalkınma planı*. Ankara: DPT Yayını.
- Devlet Planlama Teşkilatı (DPT). (2006). *Dokuzuncu kalkınma planı*. Ankara: DPT Yayını.
- Devlet Planlama Teşkilatı (DPT). (2007). *Dokuzuncu kalkınma planı*. Ankara: DPT Yayını.
- Eğitim Reformu Girişimi (ERG). (2008). *Herkes için kaliteli eğitim*. İstanbul: Eğitim Reformu Girişimi.
- Ekinci, O. (2001). *Okul öncesi eğitimin ilköğretim birinci sınıf öğrencilerinin başarısı üzerine etkisi*, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Gaziantep Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü: Gaziantep.
- Eraslan, L. (2011). *Sivil toplum ve eğitim*. Ankara: Maya Akademi.
- ERG ve AÇEV (2017). *Türkiye’de okul öncesi eğitime katılım: bilgi notu*, Erişim adresi <http://www.egitimreformugirisimi.org/yayin/turkiyede-erken-cocukluk-bakimi-veokul-oncesi-egitime-katilim/>
- Gökmen Kaya, B. (2017). *Gelir bölüşümü ve vergi adaletsizliği bağlamında eğitimde kamu finansmanı gerekliliği*, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Marmara Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü: İstanbul.
- Güngör, G. ve Göksu, A. (2013). Türkiye’de eğitimin finansmanı ve ülkelerarası bir karşılaştırma. *Celal Bayar Üniversitesi Yönetim ve Ekonomi Dergisi*, 20(1), 59-72. Erişim adresi <https://dergipark.org.tr/tr/pub/yonveek/issue/13698/165795>
- Gür, S. (2011). *2000’li yıllarda Türkiye’de eğitim*. İstanbul: Meydan.

- Gürkan, T. (2000). *Okul öncesi eğitimin tanımı, kapsamı ve önemi: okul öncesi eğitimin ilke ve yöntemler*. Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Açık öğretim Fakültesi Yayınları.
- Güven, G., ve Azkeskin, K. (2010). *Erken çocukluk eğitimi ve okul öncesi eğitim*. İstanbul: Pegem Yayınevi.
- Ho, M. S. (2006). The politics of preschool education vouchers in Taiwan. *Comparative Education Review*, 50(1), 66-172. doi: <https://doi.org/10.1086/498329>
- İnan, M. ve Demir, M. (2018). Eğitimde fırsat eşitliği ve kamu politikaları: Türkiye üzerine bir değerlendirme. *Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 20(2), 337-359. Erişim adresi <http://dergipark.org.tr/ahbvuibfd/issue/39904/473769>
- Kahveci, S. (2009). *Ortaöğretim kurumlarına geçiş sisteminde uygulanan sınavların ailelere maliyetinin ailelerin toplam eğitim harcamaları içindeki payı*, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Gazi Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü: Ankara.
- Kamu Harcamaları İzleme Platformu. (2017, 05.05). *Çocuğa Yönelik Kamu Harcamaları*. Erişim Adresi: <https://stk.bilgi.edu.tr/media/uploads/2015/02/01/milletvekilimektup2011.pdf>
- Kandır, A., ve Alpan, Y. (2008). Okul öncesi dönemde sosyal-duygusal gelişime anne-baba davranışlarının etkisi. *Aile ve Toplum*, 4(14), 33-38. Erişim adresi <https://dergipark.org.tr/download/article-file/198102>
- Karaarslan, E. (2005). Kamu kesimi eğitim harcamalarının analizi. *Maliye Dergisi*, 12(149), 36-73. Erişim adresi <https://maliedergisi.sgb.gov.tr/yayinlar/md/149/erkankaraarslan.pdf>
- Karasar, N. (2002). *Bilimsel araştırma yöntemi*. Ankara: Nobel Yayıncılık.
- Kayahan Karakul, A. (2014). İran ve Türkiye’de eğitim finansmanının karşılaştırılması. *Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 31(1), 67-87. Erişim adresi <https://dergipark.org.tr/tr/pub/maeuefd/issue/19404/206222>
- Kavak, Y., Ekinci, E. ve Gökçe, F. (1997). *İlköğretimde kaynak arayışları bir araştırma*. Ankara: Şafak.
- Kaytaç, M. (2005). *Türkiye’de okulöncesi eğitimin fayda-maliyet analizi*. İstanbul: AÇEV.
- Koç, H. (2007). Eğitim sisteminin finansmanı. *Gazi Üniversitesi Endüstriyel Sanatlar Eğitim Fakültesi Dergisi*, 29(1), 39-50. Erişim adresi <https://docplayer.biz.tr/2459617-Egitim-sisteminin-finansmani-hakan-koc-1.html>
- Kurul, N. (2012). *Eğitim finansmanı*. Ankara: Siyasal Kitabevi.
- Knight, A. & Hughes, D. (1995). Developing social competence in the pre-school years. *Australian Journal of Early Childhood*, 20(2), 13-19. doi: <https://doi.org/10.1177/183693919502000204>
- Laingok, W. J. (2004). School Autonomy in China: a comparison between government and private schools within the context of decentralization. *International Studies in Educational Administration*, 32(3), 58-73. doi: <https://doi.org/10.1016/j.tate.2006.11.011>

- Milli Eğitim Bakanlığı (MEB). (1953). *Milli eğitim şûrası kararları*. Ankara: Talim Terbiye Kurulu Başkanlığı.
- Milli Eğitim Bakanlığı (MEB). (1961). *İlköğretim ve eğitim kanunu* (222 SK. 05.01.1961). Resmi Gazete. Sayı: 10705 (Mükerrer). 12.07.2019.
- Milli Eğitim Bakanlığı (MEB). (1962). *VII. Milli eğitim şûrası kararları*. Ankara: Talim Terbiye Kurulu Başkanlığı.
- Milli Eğitim Bakanlığı (MEB). (1970). *VIII. Milli eğitim şûrası kararları*. Ankara: Talim Terbiye Kurulu Başkanlığı.
- Milli Eğitim Bakanlığı (MEB). (1973). *Milli eğitim temel kanunu* (1739 SK. 14.06.1973). Resmi Gazete. Sayı: 14573 (Mükerrer). 24.06.1973. Erişim adresi <http://mevzuat.meb.gov.tr/html/88.html/>.
- Milli Eğitim Bakanlığı (MEB). (1974). *IX. Milli eğitim şûrası kararları*. Ankara: Talim Terbiye Kurulu Başkanlığı.
- Milli Eğitim Bakanlığı (MEB). (1981). *X. Milli eğitim şûrası kararları*. Ankara: Talim Terbiye Kurulu Başkanlığı.
- Milli Eğitim Bakanlığı (MEB). (1982). *XI. Milli eğitim şûrası kararları*. Ankara: Talim Terbiye Kurulu Başkanlığı.
- Milli Eğitim Bakanlığı (MEB). (1988). *XII. Milli eğitim şûrası kararları*. Ankara: Talim Terbiye Kurulu Başkanlığı.
- Milli Eğitim Bakanlığı (MEB). (1990). *XIII. Milli eğitim şûrası kararları*. Ankara: Talim Terbiye Kurulu Başkanlığı.
- Milli Eğitim Bakanlığı (MEB). (1993). *XIV. Milli eğitim şûrası kararları*. Ankara: Talim Terbiye Kurulu Başkanlığı.
- Milli Eğitim Bakanlığı (MEB). (1996). *XV. Milli eğitim şûrası kararları*. Ankara: Talim Terbiye Kurulu Başkanlığı.
- Milli Eğitim Bakanlığı (MEB). (1999). *XVI. milli eğitim şûrası kararları*. Ankara: Talim Terbiye Kurulu Başkanlığı.
- Milli Eğitim Bakanlığı (MEB). (2004). *Okul öncesi eğitim kurumları yönetmeliği*. Resmi Gazete: 8.6.2004/ 25486.
- Milli Eğitim Bakanlığı (MEB). (2006). *XVII. Milli eğitim şûrası kararları*. Ankara: Talim Terbiye Kurulu Başkanlığı.
- Milli Eğitim Bakanlığı (MEB). (2009). *Milli eğitim bakanlığı*. Okul Öncesi Eğitimi Genel Müdürlüğü Okul Öncesi Eğitim Programı.
- Milli Eğitim Bakanlığı (MEB). (2010). *XVIII. milli eğitim şûrası kararları*. Ankara: Talim Terbiye Kurulu Başkanlığı.
- Milli Eğitim Bakanlığı (MEB). (2018). *Millî Eğitim Bakanlığı Okul Öncesi Eğitim ve İlköğretim Kurumları Yönetmeliği*. Erişim adresi (12.05.2018) <Http://Mevzuat.Meb.Gov.Tr/Dosyalar/1703.Pdf>
- Myers, R. (1996). *Hayatta kalan on iki, erken çocukluk eğitimi programlarının güçlendirilmesi*. A. Bakay & E. Ünlü (Çev.). Ankara: Anne Çocuk Eğitim Vakfı.
- Nadaroğlu, H. (1985). *Kamu maliyesi teorisi*. İstanbul: Beta Yayınları.

- Oberemko, O. A. (2006). Household Spending on Preschool Education and Upbringing. *Russian Education and Society*, 48(12), 38-63. doi: 10.2753/RES1060-9393481204.
- OECD. (2013). *Education at a Glance 2013 OECD Indicator*.
- OECD (2016). *Education at a Glance 2016: OECD Indicators*, Paris: OECD Publishing.
- OECD (2019), *Bir bakışta Eğitim: Eğitim finansı göstergeleri*, OECD Eğitim İstatistikleri (veri tabanı), <https://doi.org/10.1787/c4e1b551-tr>
- Oğuzkan, Ş. (2000). *Okul öncesi eğitimde önem*. İstanbul: Milli Eğitim Basımevi.
- Oktay, A. (1999a). Türkiye'de Okul Öncesi Eğitim. *Atatürk Eğitim Fakültesi Eğitim Bilimler Dergisi*, 2(2), 151-160. Erişim adresi <http://dergipark.org.tr/maruabbd/issue/351/1949>
- Oktay, A. (1999b). *Yaşamın sihirli yılları: okul öncesi dönem*. İstanbul: Epsilon Yayıncılık.
- Oktay, A. (2003). *Okul öncesinde temel kavramlar, okul öncesi eğitimin amaçları ve temel ilkeleri*. Eskişehir: Açık Öğretim Fakültesi Yayınları.
- Özgen, B. (1996). *Türkiye'de paralı eğitim*. İzmir: Cem.
- Özmen, F. ve Yalçın, H. (2011). Devlet ilköğretim okullarının malî açıdan desteklenmesinde velileri bağış yapmaktan uzak tutan nedenler. *Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 21(1), 57- 76. Erişim adresi <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/715845>
- Özön, G. (2001). *Özel öğretim kurumlarının finansman sorunları ve istanbul bölgesinde bir uygulama*, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Anadolu Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü: Eskişehir.
- Özyakışır, D. (2011). Beşeri sermayenin ekonomik kalkınma sürecindeki rolü: teorik bir değerlendirme. *Girişimcilik ve Kalkınma Dergisi*, 6(1). 46-71. Erişim adresi <http://acikerisim.lib.comu.edu.tr:8080/xmlui/handle/COMU/355>
- Razon, N. (1987). *Okul öncesi çocuklukta sık rastlanan uyum ve davranış sorunlarından bazıları ve anaokullarında çözüm*. 5. YA-PA Okul Öncesi Yaygınlaştırılmas Semineri. Antalya: Ya-Pa Yayınları.
- Saklan, E. (2011). *Türkiye'de okul öncesi eğitim politikaları, finansmanı ve uygulamaya ilişkin görüşler*, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Gaziosmanpaşa Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü: Tokat.
- Stratejik Bütçe Başkanlığı (SBB). (2017). *Orta vadeli program (2017-2019)*. Erişim Adresi http://www.sbb.gov.tr/wp-content/uploads/2018/11/Orta_Vadeli_Program_2017-2019.pdf Erişim Tarihi: 20.07.2019
- Semerçioğlu, M.G. (2012). *İlköğretim velilerinin yaptıkları harcamaların belirlenmesi*, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Gazi Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü: Ankara.
- Seven, S. (2016). *Okul öncesi eğitime giriş*. Ankara: Pegem Akademi.
- Sherman, J. D. & Poirier, J. M. (2007). *Educational Equity and Public Policy: Comparing Results From 16 Countries*. Montreal: UNESCO.

- Şahin, E. (2005). *Okul öncesi eğitimi öğretmen adayları ve öğretmenleri için uygulama*. Ankara: Anı Yayıncılık.
- Şişman, M. (2019). *Türk eğitim sistemi ve okul yönetimi*. Ankara: Pegem Akademi.
- İnsan hakları evrensel bildirgesi*. (1948).
- Tan, M. (1987). Eğitsel Fırsat Eşitliği (Sosyolojik Bir Kavram Olarak Gelişimi). *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi*, 20(1), 245-259. doi: 10.1501/egifak_0000001058
- Tilak, J. B. G. (2002). Determinants of Household Expenditure on Education in Rural Indiana. National Council of Applied Economic Research Working Paper Series No.88
- Tural, K. N. (2002). *Eğitim finansmanı*. Ankara: Anı Yayıncılık.
- Tuzcu, G. (2006). *Eğitimde vizyon 2023 ve avrupa birliği' ne giriş süreci*, Erişim adresi <http://portal.ted.org.tr/yayinlar/EgitimdeVizyon2023veAvrupaBirligineGirisSureci.PDF>. Erişim Tarihi: 20.07.2019
- T.C. Milli Eğitim Bakanlığı. (2013). *Milli Eğitim İstatistikleri Örgün Eğitim, 2012-2013*, Ankara: Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları.
- TÜSİAD (2005). Doğru Başlangıç: Türkiye'de Okul Öncesi Eğitim. Erişim Adresi : <https://tusiad.org/tr/yayinlar/raporlar/item/333-dogru-baslangic-turkiyede-okul-oncesi-egitim> Erişim Tarihi: 20.07.2019
- Türkkaş Anasız, B., Ekinci, C. E., Anasız, B. (2018). Okul Öncesi Eğitime Katılımın Daha Sonraki Yıllardaki Akademik Başarıya Etkisi: TEOG Sınavları. *İnönü Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 19(2), 154-173. doi: 10.17679/inuefd.37405
- Ulusoy, B. (2013). *Ailelerin ilköğretim düzeyinde yapmış oldukları hanehalka eğitim harcamaları*, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Kastamonu Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü: Kastamonu.
- UNICEF. (2007). *UNICEF Education Strategy Report*, Executive Board Annual Session 4-8.
- UNICEF. (2007). *Çocuk Hakları ve Gazetecilik Uygulamaları Hak Temelli Perspektif Kitabı*. Dublin Teknoloji Enstitüsü.
- Ural, O. ve Ramazan, M. O. (2007). Türkiye'de okul öncesi eğitimin dünü ve bugünü, Türkiye'de okul öncesi eğitim ve ilköğretim sistemi temel sorunlar ve çözüm önerileri, (Ed: S. Özdemir, H. Bacanlı & M. Sözer), *Türk Eğitim Derneği*, 1(1) 11-56. Erişim adresi https://www.ted.org.tr/wp-content/uploads/2019/04/Turkiyede_Okul_Oncesi.pdf
- Uslu, İ. (1999). *Bir sosyal siyaset vasıtası olarak kar gütmeyen kuruluşlar: A.B.D örneği*, (Yayımlanmamış Doktora Tezi). İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü: İstanbul.
- Yamaç, U. (2010). *İlköğretim okullarının finans kaynakları*, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Pamukkale Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü: Denizli.
- Yaşar, N. (1999). *Avrupa insan hakları sisteminde ve Türk hukukunda eğitim hakkı ve özgürlüğü*, (Yayımlanmamış Doktora Tezi). İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.

Yolcu, H. (2007). *Türkiye’de ilköğretim finansmanının değerlendirilmesi*, (Yayımlanmamış Doktora Tezi). Ankara Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü: Ankara.

Zembat, R. (1992). Okul öncesi eğitim kurumlarında yönetim ve yönetici özellikleri. *Atatürk Eğitim Fakültesi Eğitim Bilimleri Dergisi*, 1(6), 313-323. Erişim adresi <http://hdl.handle.net/11424/3751>

Zembat, R., ve Unutkan, R. (2011). *Okul öncesi dönemde çocuğun sosyalleşmesinde ailenin yeri*. İstanbul: Yapı Yayıncılık.

www.unicef.org.tr. Erişim Tarihi: 18.04.2019

www.dpt.gov.tr Erişim Tarihi: 18.04.2019

www.sbb.gov.tr/kalkinma-planlari/ Erişim Tarihi: 20.07.2019

EKLER

EK 1. Araştırmada Kullanılan Anket Soruları

VELİLERİN OKUL ÖNCESİ EĞİTİM İÇİN BİR EĞİTİM-ÖĞRETİM YILINDA YAPTIKLARI HARCAMALAR

Bu anket, çocuğunuz için okul öncesi eğitimi sürecinde yapmış olduğunuz; harcamaları belirlemek ve eğitim harcamalarının okul öncesi eğitimin yaygınlaşması ve gelişmesi üzerindeki etkilerine yönelik bir araştırma için veri toplamak amacıyla hazırlanmıştır. Toplanacak veriler, yalnızca bilimsel amaçlarla kişi ve okul/kurum adı belirtilmeksizin topluca değerlendirileceğinden, isim belirtmenize gerek yoktur. Çalışmanın bilimsel niteliğini sizlerin vereceği yanıtların gerçeğe uygunluğu belirleyecektir.

Zaman ayırarak araştırmaya sağladığınız katkı ve duyarlılık için teşekkür ederim.

Duygu SARIŞIK
Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi
Eğitim Bilimleri Enstitüsü
Eğitim Yönetimi Teftişi Planlaması ve
Ekonomisi Bilim Dalı Yüksek Lisans Öğrencisi
ve
Okul Öncesi Öğretmeni

1. Çocuğunuzun okulu tarafından istenen kırtasiye malzemeleri (boya, kalem, mukavva, fon kartonu, iş önlüğü, dosya, klasör, resim defteri, kağıt vb) için herhangi bir harcama yaptınız mı?

EVET ( ) HAYIR ( )

Cevabınız “evet” ise bir öğretim yılında toplamda ne kadar harcama yaptınız?
..... TL

2. Çocuğunuzun anasınıfında düzenlenen sosyal etkinliklere (23 Nisan Ulusal Egemenlik ve Çocuk Bayramı Kutlamaları, Okul Öncesi Eğitim Şenliği, kukla gösterileri, tiyatro, sinema vb) katılımı için harcama yaptınız mı?

EVET ( ) HAYIR ( )

Cevabınız “evet” ise bir öğretim yılında toplamda ne kadar harcama yaptınız?
..... TL

3. Çocuğunuzun okul öncesi eğitimi kapsamında okula aidat ödediniz mi?

EVET ( ) HAYIR ( )

Cevabınız “evet” ise bir öğretim yılında toplamda ne kadar harcama yaptınız?
..... TL

4. Yıl içerisinde temizlik malzemeleri (yüzey temizleyici, çamaşır suyu, sınıf içi minder, vb) için harcamalarınız oldu mu?

EVET ( ) HAYIR ( )

Yanıtınız “evet” ise bir öğretim yılında toplamda ne kadar harcama yaptınız? ..... TL

5. Çocuğunuzun okula ulaşımını nasıl sağladınız? Aşağıdaki seçeneklerden size uygun olanı işaretleyiniz.

Okula ulaşımını kişisel aracım ile sağladım.

Bir öğretim yılı için ..... TL harcama yaptım.

Okula servis aracı ile gönderdim.

Servis için aylık ..... TL harcama yaptım.

Çocuğum okula yürüyerek gitti.

6. Öğrencilerin öz bakım ihtiyaçlarını karşılamada kullanılan malzemeler (ıslak mendil, yedek iç çamaşırı, iş önlüğü, suluk, peçete, kağıt havlu, tuvalet kağıdı vb) ile kişisel temizlik malzemeleri için harcama yaptınız mı?

EVET ( )

HAYIR ( )

Yanıtınız “evet” ise bir öğretim yılında toplamda ne kadar harcama yaptınız?
..... TL

7. Çocuğunuzun okuldaki beslenme ihtiyacı nasıl karşılandı?

Kendim evde beslenme çantası hazırladım.

Bir öğretim yılı için yaptığım günlük ortalama .....TL harcama yaptım.

Veliler sırayla sınıftaki tüm öğrencilere beslenme hazırladı

Bir öğretim yılı için ortalama ..... TL harcama yaptım.

Beslenme aylık ücret karşılığı okul tarafından karşılandı.

Aylık ortalama ..... TL harcama yaptım.

8. Okula herhangi bir şekilde nakdi (nakit para) ya da ayni (bilgisayar, yazıcı, fotokopi makinesi, projeksiyon aleti vb gibi) yardımda buldunuz mu?

EVET ( )

HAYIR ( )

Yanıtınız “evet” ise bir öğretim yılında yaptığınız yardımın toplam parasal değeri ne kadardır? .....TL

9. Eğitsel materyaller(kitap seti, dergi seti, boyama kitabı, öykü kitabı, çizgi film cd’si vb) için bireysel harcama yaptınız mı?

EVET( ) HAYIR( )

Yanıtınız “evet” ise bir öğretim yılında toplamda ne kadar harcama yaptınız?
.....TL

10. Yardımcı personeliçin okula ekstra bir ödeme yaptınız mı?

EVET( ) HAYIR( )

Yanıtınız “evet” ise bir öğretim yılında toplamda ne kadar harcama yaptınız?
.....TL

11. Size göre okul öncesi eğitimin finansmanı nasıl karşılanmalıdır?

1. Veliler tarafından karşılanmalıdır
2. Devlet tarafından karşılanmalıdır
3. Devlet ve veli birlikte karşılamalıdır (Mevcut durum devam etmeli)

12. Okul öncesi eğitim için yaptığınız harcamalar aşağıda belirtilen olumsuzluklardan hangisini yaşamınıza yol açmıştır?

1. Genel olarak yaptığım harcamalar sınıf öğretmeni çatışma yaşamama neden oldu
2. Genel olarak yaptığım harcamalar okul yöneticisi ile çatışma yaşamama neden oldu
3. Genel olarak yaptığım harcamalar diğer veliler ile çatışma yaşamama neden oldu

13. Okul öncesi eğitim için yaptığınız harcamaların miktarını nasıl değerlendiriyorsunuz? Yandaki kutucukları işaretleyerek (x) belirtiniz.

		Normal	Fazla	Çok Fazla
13.1	Okula ulaşım maliyeti	1	2	3
13.2	Okul aidat bedeli	1	2	3
13.3	Dolaylı yollarla yapılan bağışlar	1	2	3
13.4	Okulun temizlik malzemesi ihtiyaçları	1	2	3
13.5	Okulda kullanılacak olan eğitim materyalleri	1	2	3
13.6	Sosyal etkinliklere katılım ücretleri	1	2	3
13.7	Okulda sunulan beslenme giderleri	1	2	3
13.8	Evde beslenme hazırlama maliyeti	1	2	3
13.9	Yardımcı personel ücreti	1	2	3

ÖZGEÇMİŞ

KİŞİSEL BİLGİLER

Soyad, Ad: SARIŞIK, Duygu

Doğum Yeri ve Tarihi: Kaman, 1984

Eposta: ozgurluk_006@hotmail.com

EĞİTİM BİLGİLERİ

Derece Kurum

Lisans, Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Okul Öncesi Eğitim Öğretmenliği, 2005-2009

İŞ TECRÜBESİ

Görev	İl/İlçe	Kurum	Yıl
Öğretmen	Antalya/Demre	Hacımusaoğlu Anaokulu	2009-2011
Öğretmen	Muğla/Bayır	Bayır İlkokulu	2011-2012
Öğretmen	Muğla/Ula	Gökova Adile Mermerci ÇPL	2012-2013
Md. Yetkili Öğrt.	Muğla/Yatağan	Yukarıyayla İlkokulu	2013-2014
Öğretmen	Muğla/Yatağan	Zübeyde Hanım Anaokulu	2014-2016
Öğretmen	Muğla/Menteşe	Özel Eğitim Uygulama Okulu	2016- 2019
Öğretmen	Muğla/Yatağan	Zübeyde Hanım Anaokulu	2019- ...

YAYINLAR

- Ekinci, C. E. ve Saruşık D., (2016). *Okul Öncesi Eğitimde Özel Harcamalar.*, Dokuz Eylül Buca Eğitim Fakültesi, 11. Ulusal Eğitim Yönetimi Kongresi, Sözlü Bildiri. Aydın.
- Ekinci, C. E. ve Saruşık, D., (2017). *Öğretmen Yetkinliği ile Öğretmen Özerkliği Arasındaki İlişki Üzerine Bir Çalışma.* Muğla Sıtkı Koçman Üniveritesi, II. Uluslararası Felsefe, Eğitim, Sanat ve Bilim Tarihi Sempozyumu, Sözlü Bildiri. Muğla.
- Tezcan T. ve Saruşık D., (2008). *Aday Öğretmenlerin Çocuk Haklarına İlişkin Farkındalıkları.* Çanakkale Onsekiz Mart Üniv. III. Ulusal Öğrenci Kongresi, Sözlü Bildiri. Çanakkale.